DAILY ASSAM

পঞ্চম অধ্যায়

ভাৰত আৰু উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ সাংস্কৃতিক ঐতিহ্য

মূল আলোচ্য বিষয়

- ভাৰতৰ সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰ উৎস
- ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ বৈশিষ্ট্য
- ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ ঐতিহ্য— সাহিত্য, স্থাপত্য, ভাস্কৰ্য, চিত্ৰকলা, সংগীত আৰু নৃত্য, যোগবিদ্যা
- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল আৰু অসমৰ সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰ উৎস
- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সাংস্কৃতিক ঐতিহ্য— সাহিত্য, ধৰ্ম, চিত্ৰকলা, ভাস্কৰ্য, স্থাপত্য, লোক-সংস্কৃতি

৫.০১ ঃ ভাৰতৰ সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰ উৎস

ভাৰতৰ সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰ উৎস বিচাৰিবলৈ হ'লে ভাৰতবৰ্ষত বিকশিত হোৱা প্ৰাচীনতম সভ্যতাৰ নিদৰ্শন সিন্ধু সভ্যতাত ভূমুকি মাৰিবলগীয়া হয়। খ্ৰীষ্টপূৰ্ব চতুৰ্থ সহস্ৰাব্দতে সিন্ধু উপত্যকাত এক উন্নত নাগৰিক সভ্যতাৰ বিকাশ হৈছিল। হৰপ্পা আৰু মহেঞ্জোদাৰো নগৰ দুখনকে সামৰি সিন্ধু উপত্যকাৰ পৰা গাংগেয় উপত্যকাৰ মীৰাট পৰ্যন্ত এই সভ্যতা বিস্তৃত আছিল। বহুসংখ্যক পণ্ডিতৰ মতে সিন্ধু সভ্যতাৰ ঘাই নিৰ্মাতা আছিল দ্ৰাবিড়সকল। সিন্ধু সভ্যতাৰ বিভিন্ন স্থানত পশুপতি সদৃশ মূৰ্তি, শিৱলিংগ আৰ্হিৰ পোৰা মাটিৰ সামগ্ৰী, স্বস্তিকাৰ চিন থকা মোহৰ, মাতৃদেৱীৰ মূৰ্তি আদিৰ আৱিষ্কাৰ হৈছে। আকৌ ষাড়গৰু, ইউনিকৰ্ণ আদিৰ ছবি থকা মোহৰৰ আৱিষ্কাৰৰ পৰা এইটো অনুমান কৰিব পাৰি যে তেওঁলোক জীৱ-জন্তুৰ পূজা বা টোটেম বিশ্বাসী আছিল। এনে কেতবোৰ দিশৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি বুৰঞ্জীবিদ আৰ. চি. মজুমদাৰে পৰৱৰ্তী সময়ৰ ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ

কিছুমান ক্ষেত্রত সিন্ধু সভ্যতাই প্ৰভাৱ এৰি থৈ গৈছিল বুলি মতপোষণ কৰিছে।

খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ১৫০০ চন মানত সিন্ধু সভ্যতাৰ পতন হোৱাৰ পিছত বৈদিক যুগৰ সূচনা হয়। পৃথিৱীৰ প্ৰাচীনতম লিখিত ধৰ্মগ্ৰন্থ ঋকবেদৰ আনুমানিক ৰচনাকালৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ১৫০০ চনৰপৰা খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ১০০০ চন পৰ্যন্ত সময়ছোৱাক ঋকবৈদিক যুগ বা আদি বৈদিক যুগ আৰু খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ১০০০ ৰ পৰা খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ৬০০ লৈ সময় ছোৱাক পৰৱৰ্তী বৈদিক যুগ বুলি কোৱা হয়। পৰৱৰ্তী বৈদিক যুগত অন্য তিনিখন বেদ (সংহিতা)- যজুঃ, সাম আৰু অথৰ্ব বেদৰ উপৰিও আৰণ্যক আৰু উপনিষদ সমূহ ৰচিত হৈছিল। পৰৱৰ্তী বৈদিক যুগৰ শেষৰ ফালে ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰত মহাকাব্যদ্বয় ৰচিত হৈছিল বুলি অনুমান কৰা হয়। এই সময়ছোৱাৰ ভিতৰত আৰ্য সংস্কৃতি ভাৰতৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ দিশে আৰু দক্ষিণে সুদূৰ কন্যাকুমাৰী পৰ্যন্ত সম্প্ৰসাৰণ ঘটিছিল। খ্ৰীষ্টপূৰ্ব চতুৰ্থ শতিকাৰ ভিতৰত সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষত আৰ্য সংস্কৃতিৰ বিস্তাৰ ঘটিছিল।

এক জনপ্ৰিয় তত্ত্ব অনুসৰি বৈদিক সংস্কৃতিৰ মূল নিৰ্মাতা আছিল আৰ্যভাষী নৰ্ডিক গোষ্ঠীৰ অন্তৰ্ভুক্ত লোকৰ এটা দল। দ্ৰাবিড়সকল (অথবা মেডিটেৰেনিয়ান) আৰু এই নৰ্ডিক আৰ্যসকল ভাৰতত প্ৰৱেশ কৰাৰ আগতেই নিগ্ৰো গোষ্ঠী আৰু প্ৰট' অষ্ট্ৰেলয়ড অথবা অষ্ট্ৰিকসকল আৰু তাৰ পিছত ক্ৰমে মংগোলীয় গোষ্ঠী আৰু মধ্য এচিয়াৰ পৰা পশ্চিমৰ প্ৰশস্ত মস্তিষ্কী (ৱেষ্টাৰ্ণ ব্ৰেচিচেফালিক) গোষ্ঠীৰ লোক ভাৰতত প্ৰৱেশ কৰি বসতি কৰিবলৈ লৈছিল। উল্লিখিত নৃ-গোষ্ঠীসমূহে কালক্ৰমত সংমিশ্ৰণৰ জৰিয়তে বহু জাতি, উপজাতিৰ সৃষ্টি কৰিছিল। একেদৰে সামাজিক ৰীতি-নীতি, লোক বিশ্বাস, ধৰ্মীয় ৰীতি-নীতি আৰু ভাষাগত সংমিশ্ৰণ ঘটি অজস্ৰ পৃথক পৃথক সাংস্কৃতিক গোটৰ উদ্ভৱ হৈছিল। আৰ্যসকলৰ পূৰ্বৰ নৃ-গোষ্ঠী কেইটাই ভাৰতীয় সভ্যতা-সংস্কৃতিলৈ আগবঢ়োৱা বহু গুৰুত্বপূৰ্ণ অৱদান পণ্ডিতসকলে চিনাক্ত কৰিছে। উদাহৰণস্বৰূপে ধান খেতি, কুঁহিয়াৰৰ পৰা গুৰ তৈয়াৰ কৰা কৌশল, কপাহৰ পৰা সূতা উলিয়াই কাপোৰ বোৱা কৌশল অষ্ট্ৰিকসকলে সূচনা কৰিছিল। সেইদৰে ধৰ্মীয় পৰম্পৰাত সেন্দুৰৰ ব্যৱহাৰ, হালধিৰ ব্যৱহাৰ আৰু হাতী পোহ মনোৱা কাৰ্যৰ উদ্ভাৱন অষ্ট্ৰিকসকলেই কৰিছিল।

উল্লেখযোগ্য যে ভাৰতীয় সংবিধানত ৰাজ্যভিত্তিক ভাৱে তালিকাবদ্ধ কৰা অনুসূচিত জনজাতিৰ সংখ্যাই হ'ল ৭০৫টা। ২০০১ চনৰ পিয়ল অনুযায়ী ভাৰতত বিবেচনাপূৰ্বকভাৱে মাতৃভাষা বুলি ক'ব পৰা প্ৰচলিত ভাষা ১০১৩টা আছে। এইবোৰৰ ভিতৰত আকৌ ১২২টা প্ৰধান ভাষা। ভাৰতীয় সংবিধানত চৰকাৰী ভাষা হিচাপে ২২টা ভাষাক স্বীকৃতি প্ৰদান কৰা হৈছে। তদুপৰি ভাৰতত তিনি সহস্ৰাধিক দোৱানৰ প্ৰচলন আছে।

আৰ্য সংস্কৃতিৰ বিস্তাৰ ঘটি থকাৰ সময়ত ভাৰতৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ স্থানীয় ধৰ্মীয় আৰু সামাজিক ৰীতি-নীতিবোৰৰ সংমিশ্ৰণ ঘটিছিল। ইয়াৰ ফলত আৰ্য কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ মূল ৰূপটোৰ পৰিবৰ্তন ঘটিছিল। অনুৰূপ ধৰণে পূৰ্বৰ জনগোষ্ঠীসমূহেও আৰ্যভাষা সংস্কৃতিৰপৰা উপাদান গ্ৰহণ কৰিছিল। সংহিতা, ব্ৰাহ্মণ, আৰণ্যক, উপনিষদৰাজি, মহাকাব্যদ্বয়, পৰৱৰ্তী সময়ত ৰচিত হোৱা পুৰাণ, স্মৃতি, বেদাংগ সমূহত এই ৰূপান্তৰণৰ আভাস পোৱা যায়।

সিন্ধু সভ্যতাৰ ধৰ্ম ব্যৱস্থাত উপাস্য দেৱতাৰ বিবিধতা দেখা যায়। বৈদিক ধৰ্ম ব্যৱস্থাতো বহু দেৱ-দেৱীৰ লগতে একেশ্বৰৰ ধাৰণা বিদ্যমান আছিল। এইদৰে ভাৰতৰ প্ৰাচীনতম ধৰ্মীয় পৰম্পৰাই নতুন নতুন বিশ্বাস, ৰীতি-নীতিৰ ক্ষেত্ৰত সহবৰ্তিতা, সংযোজন আৰু সংমিশ্ৰণৰ ক্ষেত্ৰত এক উদাৰ নীতি গ্ৰহণ কৰিছিল। ইয়াৰ লগতে স্বকীয় নীতিৰ সংস্কাৰ, সংশোধন, নতুন ব্যাখ্যা আৰু বিৰোধৰ প্ৰতিও শ্ৰদ্ধাৰ ভাৱ ৰাখিছিল। এনে দৃষ্টিভংগীৰ বাবেই ভাৰতত কেবাটাও তত্ত্বগতভাৱে পৰস্পৰ বিৰোধী দৰ্শন সবলৰূপত বিকশিত হৈছিল আৰু বেদৰ কেতবোৰ মূল তত্ত্বৰ বিৰোধিতা কৰা সত্বেও খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ষষ্ঠ শতিকাত আত্মপ্ৰকাশ কৰা বৌদ্ধ ধৰ্ম আৰু জৈন ধৰ্মৰ সৈতে বৈদিক হিন্দুধৰ্মৰ সংঘৰ্ষ হোৱা নাছিল। একেটা কাৰণতে হিন্দুধৰ্মৰ ভিতৰতেই অনেক পন্থাৰ উদ্ভৱ হৈছিল। পৰৱৰ্তী কালৰ বিভিন্ন ৰাজবংশই ধৰ্মীয় উদাৰতাৰ নীতিটো অনুসৰণ তথা পৃষ্ঠপোষকতা কৰা দেখা যায়। এই ক্ষেত্ৰত খ্ৰীষ্টপূৰ্ব তৃতীয় শতিকাতেই সম্ৰাট অশোকৰ গিৰ্ণাৰত থকা ১২নং বৃহৎ শিলালেখখনত থকা কিছু কথা বিশেষ মনকৰিবলগীয়া। এই লিপিত কোৱা হৈছে যে কোনেও একমাত্ৰ নিজৰ ধৰ্মটোকে মাত্ৰ প্ৰশংসা আৰু আনৰ ধৰ্মক হীন বুলিব নালাগে। বৰং সকলো ধৰ্মৰ সাৰ গ্ৰহণ কৰি সমন্বয়ৰ বাট অনুসৰণ কৰিব লাগে- সম্ৰাট অশোকৰ এই ঘোষণাটোৱে ভাৰতীয় শাসকসকলৰ ধৰ্মীয় উদাৰতাৰ প্ৰাচীনতম সাক্ষ্য বহন কৰে। পৰৱৰ্তী সময়ত বিশ্বৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত উদ্ভৱ হোৱা খ্ৰীষ্টিয়ান, ইছলাম, জোৰষ্ট্ৰাৰ, ইহুদী আদি ধৰ্মৰো ভাৰতলৈ আগমন ঘটিছিল। শাস্ত্ৰ নিৰ্ভৰ ধৰ্মবোৰৰ উপৰি ভাৰতৰ চুকে কোণে বিভিন্ন বিশ্বাস তথা ৰীতি-নীতিৰে অনেক জনজাতীয় ধৰ্মপন্থা দেখা যায়।

ধৰ্মীয় বিবিধতা আৰু সহবৰ্তিতাৰ লগতে ধৰ্ম আৰু আধ্যাত্মিকতাই ভাৰতীয় লোকৰ ব্যক্তিগত আৰু সামাজিক জীৱন তথা সভ্যতা সংস্কৃতিৰ সকলো ক্ষেত্ৰকে গভীৰভাৱে প্ৰভাৱিত কৰা বৈশিষ্ট্যটোও মনকৰিবলগীয়া। সাহিত্য, স্থাপত্য, ভাস্কৰ্য, সংগীত, নৃত্য, চিত্ৰকলা, নৈতিকতা, জীৱন আৰু জগত সম্পৰ্কে দৃষ্টিভংগী, সামাজিক ৰীতি-নীতি, উৎসৱ পাৰ্বন আদিত এই প্ৰভাৱ স্পষ্টভাৱে দেখা যায়। প্ৰাগৈতিহাসিক যুগত ঘটা জন-প্ৰব্ৰজন সমূহৰ উপৰি ভাৰতৰ ঐতিহাসিক কালছোৱাত খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ষষ্ঠ শতিকাত হোৱা পাৰ্ছী আক্ৰমণৰ পিছত গ্ৰীক, শক, হুন, তুৰ্কী-আফগান, মোগল, পৰ্তুগীজ, ওলন্দাজ, ফৰাছী, ব্ৰিটিছ আদি লোকৰ আগমন হৈছিল। এওঁলোকৰ বহুতে ভাৰতত স্থায়ীভাৱে থাকি গৈছিল। এওঁলোকেও ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ সংমিশ্ৰণ তথা

সংযোজনৰ প্ৰবাহটোত অংশগ্ৰহণ কৰি ভাৰতীয় সংস্কৃতিক সমৃদ্ধ কৰিছিল আৰু সাংস্কৃতিক বৈচিত্ৰ্য বৃদ্ধি কৰিছিল।

বৰ্ণাঢ্য ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ উৎপত্তি তথা সংৰক্ষণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত দেশখনৰ বিশালতা আৰু বিভিন্ন ভৌগোলিক পৰিস্থিতিয়েও ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে। কৃষি উপযোগী সাৰুৱা ভূমি, যাতায়ত-যোগাযোগৰ বাবে সুচলতা আৰু প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ গুণত কোনোবাটো অঞ্চল হয়তো আৰ্থিকভাৱে অধিকতৰ স্বচ্ছল আৰু অন্য সংস্কৃতিৰ সৈতে সংস্পৰ্শ সঘনাই হৈছে আকৌ অন্য কোনোবাটো অঞ্চল হয়তো এই সুবিধাবোৰৰ অভাৱত বিচ্ছিন্ন, কষ্টসাধ্য জীৱন-যাপন কৰিবলগীয়া হৈছে।

ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ অন্য দুটা বিশেষ বৈশিষ্ট্য হ'ল- সাংস্কৃতিক বহুত্ববাদ (Multi-culturalism) আৰু 'বৈচিত্ৰ্যৰ মাজত একতা'। সাংস্কৃতিক বহুত্ববাদে কোনো এখন সমাজৰ সাংস্কৃতিক বিবিধতা আৰু ইয়াৰ প্ৰতি থকা শ্ৰদ্ধাৰ মনোভাৱক বুজায়। ভাৰতৰ বিভিন্ন অঞ্চলত বিভিন্ন জাতি উপজাতিয়ে তেওঁলোকৰ পৃথক পৃথক স্বকীয় কৃষ্টি সংস্কৃতিৰ সংৰক্ষণ তথা সংবৰ্দ্ধন কৰিব বিচৰাৰ সময়তে আনৰ কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ সৈতে সহবৰ্তিতা আৰু সন্মানৰ ভাৱ পোষণ কৰা দেখা যায়। ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ 'বিবিধতাৰ মাজত একতা' (Unity in Diversity) বাক্যাংশ স্বাধীনতা আন্দোলনৰ সময়ত মহাত্মা গান্ধী, জৱাহৰলাল নেহৰু, আবুল কালাম আজাদ, সুভাষচন্দ্ৰ বসু আদি নেতাই জনপ্ৰিয় কৰি তুলিছিল। জৱাহৰলাল নেহৰুৰ 'ভাৰত সন্ধেদ' (Discovery of India) গ্ৰন্থখনিৰ জৰিয়তে ই স্থায়িত্ব লাভ কৰিলে। ভাৰতৰ ভাষিক, ধৰ্মীয়, ভৌগোলিক, আৰ্থিক আদি অনেক ক্ষেত্ৰত অনেক বিবিধতা থকা সত্বেও ভাৰতীয় সকলে এক ঐক্যবদ্ধ অনুভূতিৰে সাঙোৰ খাই থকা দেখা যায়। এই আত্মীয়তা সৃষ্টি কৰাৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন কাৰকে ক্ৰিয়া কৰি আহিছে। হিন্দুধৰ্মৰ স্বকীয় বহুত্ববাদীতা তথা উদাৰতা, বিভিন্ন সময়ত গঢ়ি উঠা সাম্ৰাজ্যসমূহে সৃষ্টি কৰা ৰাজনৈতিক একতাৰ ইতিহাস; বিভিন্ন যুগৰ শাসকসকলৰ ধৰ্মীয় তথা সাংস্কৃতিক উদাৰতাই ইয়াত অৰিহণা যোগাই আহিছে। ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰত গ্ৰন্থ দুখনে ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তক মূল সাংস্কৃতিক সুঁতিৰ লগত সাঙুৰি সৃষ্টি কৰা এক সাংস্কৃতিক পৰিয়ালৰ অনুভূতি আদিয়ে এই ক্ষেত্ৰত বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে। এইবোৰৰ উপৰি এক বিশেষ সাংস্কৃতিক যোগাযোগৰ দ্বাৰা দেশখনৰ প্ৰতিটো গোট পৰস্পৰ বন্ধন যুক্ত হৈ থকা দেখা যায়। যিবোৰ বিষয়ত বিবিধতাৰ সৃষ্টি হৈছে সেইবোৰেই আকৌ অন্য ধৰণে ঐক্যবদ্ধ কৰাও দেখা যায়। দুটা গোট যদি আঞ্চলিকভাৱে বিচ্ছিন্ন তেওঁলোক হয়তো ভাষিক ভাৱে অথবা ধৰ্মীয়ভাৱে ঐক্যবদ্ধ; কোনোবা যদি ধৰ্মীয়ভাৱে পৃথক তেওঁলোক হয়তো ভাষিকভাৱে অথবা ভৌগোলিকভাৱে বন্ধনযুক্ত হৈছে।

ভাৰতবৰ্ষৰ বিশাল ভূখণ্ডত বিদ্যমান বিবিধ বৰ্ণাঢ্য সংস্কৃতিৰ কেইটামান উল্লেখযোগ্য ক্ষেত্ৰৰ বিষয়ে পৰিচয়সূচক কিছু কথা তলত চমুকৈ উল্লেখ কৰা হ'ল।

৫.০২ ঃ সাহিত্য

ভাৰতৰ প্ৰাচীন যুগত ৰচিত সংস্কৃত সাহিত্যৰাজিত ভাৰতীয় সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ আত্মা নিহিত হৈ আছে বুলি ক'ব পাৰি। বেদৰ সংহিতা, ব্ৰাহ্মণ, আৰণ্যক আদি উপনিষদসমূহ, ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰত মহাকাব্যদ্বয়, গীতা, পুৰাণসমূহ, বেদাংগসমূহ (জ্যোতিষ, ব্যাকৰণ, ছন্দ, নিৰুক্ত, কল্প আৰু শিক্ষা); ৰাজনীতি বিষয়ক গ্ৰন্থ কৌটিল্যৰ অৰ্থশাস্ত্ৰ, চিকিৎসা বিষয়ক চৰক সংহিতা, সুশ্ৰুত সংহিতা; কালিদাস, শূদ্ৰক, বাণভট্ট আদি লিখকৰ বিশুদ্ধ সাহিত্যৰাজি ভাৰতীয় সাহিত্যৰ উজ্জ্বল নিদৰ্শন। কপিল, পটঞ্জলি, গৌতম, বাদৰায়ণ, কণাদ, জৈমিনি, ৰামানুজ, মধ্বাচাৰ্য আদি দাৰ্শনিকৰ দৰ্শনৰ গ্ৰন্থসমূহ; বুৰঞ্জীমূলক গ্ৰন্থ কলহনৰ ৰাজতৰংগিণী; আৰ্যভট্ট, বৰাহ মিহিৰ, ব্ৰহ্মগুপ্ত, প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় ভাস্কৰাচাৰ্য আৰু মহৰ্ষি ভৰদ্বাজ আদি বিজ্ঞানীৰ বিভিন্ন গ্ৰন্থ; দক্ষিণ ভাৰতৰ সংগম সাহিত্য আদি গ্ৰন্থৰাজিয়ে ভাৰতীয় লোকৰ সাহিত্যৰুচি আৰু জ্ঞান পিপাসাৰ পৰিচয় দিয়ে। এইসমূহে জীৱন আৰু জগত সম্পৰ্কে দৃষ্টিভংগী, ধৰ্মবিশ্বাস, বিজ্ঞান মানসতা আৰু কাৰিকৰী জ্ঞান, ৰাজনীতি, চিকিৎসা আদি বিস্তৃত ক্ষেত্ৰত প্ৰাচীন কালত ভাৰতীয়সকলে আহৰণ কৰা জ্ঞানৰ স্তৰকো প্ৰতিফলিত কৰে। এই গ্ৰন্থসমূহ সৃষ্টিকৰ্তা মনীষীসকলৰ কঠোৰ সাধনাৰ জৰিয়তে আহৰণ কৰা গভীৰ অন্তৰ্দৃষ্টি আৰু অক্লান্ত বৌদ্ধিক সাধনাৰ ফচল। এই গ্ৰন্থসমূহে ভাৰতীয়সকলৰ সমাজ ব্যৱস্থা, মনস্তত্ত্ব, সাহিত্য চেতনা, সৰ্বভাৰতীয় সাংস্কৃতিক ঐক্যবোধ আদি গঢ়ি তোলাৰ ক্ষেত্ৰত গভীৰ প্ৰভাৱ পেলাইছিল। হিন্দুধৰ্মৰ চাৰি বৰ্ণাশ্ৰম ব্যৱস্থা, পিতৃ-মাতৃ, গুৰু, অতিথি, বিদ্যা আৰু বিদ্বানৰ প্ৰতি ভাৰতীয় সংস্কৃতিত থকা শ্ৰদ্ধাৰ শিক্ষা এই গ্ৰন্থ ৰাজিয়ে প্ৰসাৰ কৰিছিল। সেইদৰে জন্মান্তৰবাদ, অৱতাৰবাদ, মোক্ষ, স্বৰ্গ, নৰক, পাপ-পুণ্য আদিৰ ধাৰণাও এই গ্ৰন্থৰাজিয়ে জনপ্ৰিয় কৰি তুলিছে। এই গ্ৰন্থৰাজিত থকা 'সত্যমেৱ জয়তে' (মুণ্ডক উপনিষদ), 'অহিংসা পৰম ধৰ্ম' (মহাভাৰত), 'জননী জন্মভূমিশ্চ স্বৰ্গাদপিগৰিয়সী' (ৰামায়ণ), 'বসুধৈৱ কুটুম্বকম্' (মহোপনিষদ); আদি বিশ্বজনীন অমোঘ বাণীসমূহে ভাৰতীয় মূল্যবোধৰ ভেটিটো গঢ় দিছে। অসত্যৰ বিপৰীতে সত্যৰ প্ৰতি, অজ্ঞান আন্ধাৰৰ বিপৰীতে জ্ঞানালোকৰ প্ৰতি আৰু মৃত্যুৰ (জড়তাৰ) বিপৰীতে অমৃতময়ীতালৈ (চেতনা) নিয়াৰ প্ৰাৰ্থনা 'অসতো মা সদ্গময়, তমসোমা জ্যোতিৰ্গময়, মৃত্যুৰ্মাঅমৃতম গময়' আদি আমোঘবাণী সমূহেও সামগ্ৰিকভাৱে ভাৰতীয় মনস্তত্ত্বক প্ৰেৰণা যোগাই আহিছে। সংস্কৃত ভাষাত ৰচিত এই বৌদ্ধিক সৃষ্টিকৰ্মসমূহৰ কিছুমান পৰৱৰ্তী সময়ত ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তীয় ভাষালৈ অনূদিত হৈছিল। ইয়াৰে বহু কথা পৰিয়ালসমূহত বংশানুক্ৰমিকভাৱে, মৌখিকভাৱে, সমূহীয়া নাম-কীৰ্তনৰ ৰূপত আৰু সামাজিক ৰীতি-নীতিৰ ৰূপত প্ৰবাহমান হৈ আছে। এই গ্ৰন্থৰাজিৰ বহু সাৰমৰ্ম উত্তৰ পুৰুষসকলে মূল্যবোধ হিচাপে জীৱনত প্ৰয়োগ কৰি আহিছে।

৫.০৩ ঃ স্থাপত্য

ভাৰতৰ স্থাপত্য শিল্পৰ প্ৰাচীন নিদৰ্শন ঘাইকৈ মঠ-মন্দিৰ, স্তুপ আদি ধৰ্মীয় উপাসনা গৃহসমূহ। চুলতানী আৰু বাদছাহী যুগত মুখ্যত চাৰি প্ৰকাৰৰ স্থাপত্য দেখা যায়— মছজিদ, মহল (ৰাজপ্ৰাসাদ), মাকোৰাৰা (মৃতকৰ সৌধ) আৰু মিনাৰ (গম্বুজ অথবা কীৰ্তিস্তম্ভ)। উভয় যুগৰ এই স্থাপত্য ঐতিহ্যসমূহ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে এইবোৰৰ নিৰ্মাণ ৰাজকীয় পৃষ্ঠপোষকতাত সম্ভৱ হৈছিল। প্ৰাচীন কালৰ শিলেৰে নিৰ্মিত মঠ-মন্দিৰসমূহৰ নিৰ্মাণ শৈলীক ঘাইকৈ উত্তৰ ভাৰতীয় **নাগৰ**, দক্ষিণ ভাৰতীয় **দ্ৰাবিড়** আৰু বিন্ধ্য আৰু কৃষ্ণানদীৰ মাজভাগত দেখিবলৈ পোৱা **বেচৰ শৈলী**— এই তিনি ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। উত্তৰ ভাৰতৰ মন্দিৰসমূহৰ ওপৰ অংশ (শিখৰ) অৰ্ধবৃত্তাকাৰ আৰু দক্ষিণ ভাৰতীয় মন্দিৰ সমূহৰ ওপৰ অংশ (বিমান) আয়তাকাৰেৰে ক্ৰমে ওপৰলৈ সৰু হৈ যোৱা ধৰণৰ। বেচৰ শৈলীৰ মন্দিৰ সমূহত নাগৰ আৰু দ্ৰাবিড় শৈলীৰ মিশ্ৰণ ঘটা দেখা যায়। প্ৰতিটো শৈলীতে আৰু অনেক স্থুল আৰু সূক্ষ্ম কলা কৌশল বিদ্যমান। কিছুমানত মন্দিৰৰ প্ৰধান শিখৰ (বিমান) সমূহৰ লগতে কিছুমান ক্ৰমে চাপৰ হৈ অহা সহযোগী শিখৰ পৰ্বতৰ শৃংগৰ দৰে নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। কিছুমানত আকৌ অজস্ৰ দেৱ-দেৱীৰ মূৰ্তি শাৰী শাৰীকৈ খাজ কাটি নিৰ্মাণ কৰি দিয়া হৈছিল। এই মন্দিৰসমূহৰ কাৰিকৰী তথা শিল্প নৈপুণ্য চমকপ্ৰদ। এই মন্দিৰ সমূহ হিন্দু বাস্তুশাস্ত্ৰ অনুযায়ী নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল।

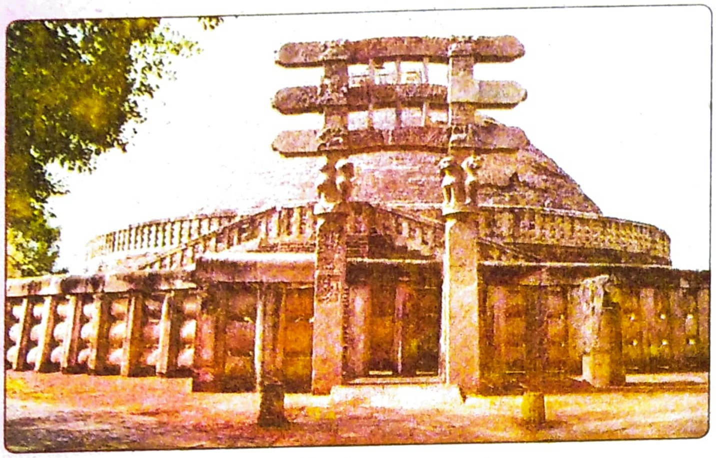

সাঁচীৰ স্তূপ

ভাৰতৰ অনেক স্তুপৰ ভিতৰত **সাঁচীৰ স্তূপ**টোৰ ৰূপ আদৰ্শ ৰূপ বুলি কোৱা হয়। অজন্তাৰ পাহাৰৰ শিল কাটি নিৰ্মাণ কৰা গুহা মন্দিৰবোৰৰ সন্মুখ অংশৰ সৌন্দৰ্য আৰু নিৰ্মাণত প্ৰয়োগ হোৱা কাৰিকৰী দক্ষতা মনকৰিবলগীয়া।

তুৰ্কী আফগান তথা মোগলযুগত স্থাপত্য সমূহত ফাৰ্চী শৈলীৰ প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল। উল্লিখিত সমগ্ৰ স্থাপত্য ৰাজিৰ ভিতৰত বিশ্ববন্দিত **তাজমহল** মধ্যমণি বুলি ক'ব পাৰি। সাঁচীৰ স্তূপ, অজন্তাৰ গুহাসমূহ আৰু তাজমহল ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ শিক্ষা, বিজ্ঞান আৰু সাংস্কৃতিক সংস্থা (UNESCO)ৰ দ্বাৰা বিশ্ব ঐতিহ্য ক্ষেত্ৰ হিচাপে তালিকাভুক্ত হৈছে।

DAILY ASSAM

৫.০৪ ঃ ভাস্কৰ্য

ভাৰতৰ ভাস্কৰ্য শিল্পৰ উৎকৰ্ষৰ এক পৰিপক্ক পৰ্যায় প্ৰাচীন যুগতেই সৃষ্টি হৈছিল। সিন্ধু সভ্যতাৰ সময়ৰপৰাই ভাৰতৰ ভাস্কৰ্য শিল্পৰ নিদৰ্শন দেখিবলৈ পোৱা যায়। পৰৱৰ্তী সময়ত পোৰা মাটি, শিল, ব্ৰঞ্জ, তাম, ৰূপ, সোণ আদিৰে মূৰ্তি নিৰ্মাণ কৰা শৈলীত ভাৰতীয়সকলে নিজে বিকশিত কৰা স্থানীয় কলা-কৌশলৰ লগতে বিভিন্ন সময়ত বিদেশী বৈশিষ্ট্যৰ সংযোজন ঘটোৱা হৈছিল। এই মূৰ্তিসমূহৰ মাজত একেবাৰে সহজ সৰল, পোন,

অসমানুপাতিক মূর্তিৰপৰা আৰম্ভ কৰি দ্বিভংগ, ত্ৰিভংগ, চৰ্তুভংগ আৰ্হিৰ, সমানুপাতিক; পোছাক-অলংকাৰেৰে, নিখুত অলংকৰণেৰে সু-সজ্জিত মূৰ্তি দেখা যায়। মনৰ শান্তি, সুখ, ক্ৰোধ আদি অনুভূতি প্ৰকাশিত কৰিব পৰাকৈ মুখাবয়ৱত তথা অংগ-প্ৰত্যংগত সূক্ষ্ম কলা-কৌশলৰ প্ৰয়োগ আদিৰে নিৰ্মিত অজস্ৰ মূৰ্তি ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত দেখিবলৈ পোৱা যায়। গৌতম বুদ্ধ, মহাবীৰ, হিন্দু দেৱ-দেৱী, যক্ষ-যক্ষিণী, অপেশ্বৰী, হিন্দু তথা বৌদ্ধ ধৰ্মৰ লগত জড়িত বিভিন্ন জীৱ-জন্তুৰ মূৰ্তি এই ভাস্কৰ্যসমূহৰ ভিতৰত দেখা যায়। অশোকৰ স্তম্ভসমূহৰ শীৰ্ষত থকা জন্তুৰ মূৰ্তিসমূহ গৌতম বুদ্ধৰ জীৱনৰ বিভিন্ন ঘটনাৰ লগত জড়িত আৰু সামগ্ৰিক ভাৱে ভাৰতীয় সংস্কৃতিতো এই জন্তু কেইটাৰ বিশেষ গুৰুত্ব আছে। দেশী-বিদেশী বিভিন্ন ৰাজবংশই এই মূৰ্তি নিৰ্মাণ কৰা কলাটোক পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল। বিভিন্ন পাথৰ্ক্য আৰু বৈশিষ্ট্যৰ ভিত্তিত ভাৰতত গঢ়ি উঠা এই ভাস্কৰ্য শিল্পকলাক গান্ধাৰ (উত্তৰ-পশ্চিম পাকিস্তান তথা পূব আফগানিস্তান অঞ্চলত বিকশিত) শিল্পকলা, মথুৰা শিল্পকলা, অমৰাৱতী শিল্পকলা নামেৰে তিনিটা প্ৰধান ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। খ্ৰীষ্টপূৰ্ব প্ৰথম শতিকাৰ পৰা খ্ৰীষ্টীয় সপ্তম শতিকা পৰ্যন্ত জীৱন্ত হৈ থকা গান্ধাৰ শিল্পকলাত গ্ৰীক-ৰোমান ভাস্কৰ্য শিল্প কৌশলৰ প্ৰয়োগ কৰি বহু বুদ্ধ মূৰ্তি নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। মথুৰা শিল্পকলা আৰম্ভণিতে স্বকীয়ভাৱে বিকশিত হৈছিল যদিও পিছলৈ গান্ধাৰ শিল্পকলাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হৈছিল। এই শিল্পকলাই গুপ্তযুগত চৰম উৎকৰ্ষ লাভ কৰিছিল। অমৰাৱতী শিল্পকলা খ্ৰীষ্টপূৰ্ব তৃতীয় শতিকাৰ পৰা প্ৰায় ছশ বছৰ জুৰি প্ৰচলিত হৈ আছিল। ঘাইকৈ সাতবাহন সকলে এই শিল্পকলাক পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল। মধ্যযুগত ভাৰতীয় ভাস্কৰ্য শিল্পৰ অৱনতি ঘটে।

গৌতম বুদ্ধৰ মূৰ্তি

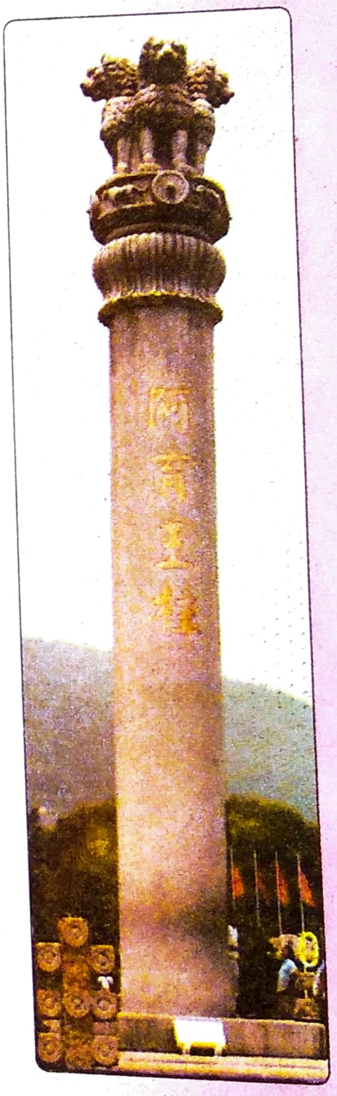
অশোক স্তম্ভ

৫.০৫ ঃ চিত্ৰকলা

প্ৰাচীন ভাৰতীয় চিত্ৰকলাৰ ঐতিহ্যসমূহক দুটা প্ৰধান ভাগত বিভক্ত কৰিব পাৰি— বৃহদাকাৰ দেৱাল চিত্ৰ আৰু ক্ষুদ্ৰাকাৰ চিত্ৰ। ক্ষুদ্ৰাকাৰ চিত্ৰসমূহ গ্ৰন্থসমূহ অলংকৃত কৰিবলৈ আৰু সচিত্ৰ বিৱৰণ দিবলৈ অংকন কৰা হৈছিল। দুয়োটা চিত্ৰশৈলী ভাৰতৰ বিভিন্ন স্থানত বৌদ্ধ, জৈন, হিন্দু ধৰ্মৰ বিষয়বস্তুক আলম কৰি অজন্তা (মহাৰাষ্ট্ৰ), বাঘ (মধ্যপ্ৰদেশ), চিত্তনাৱাচল (তামিলনাডু), আৰমামলাই (তামিলনাডু) আদিৰ গুহাৰ দেৱাল সমূহত অঁকা হৈছিল। এইবোৰৰ ভিতৰত **অজন্তাৰ দেৱালৰ চিত্ৰসমূহ পৃথিৱী বিখ্যাত**। দশম শতিকা মানৰ পৰা অসম, ৰাজস্থান, উৰিষ্যা, মহীশূৰ, তাঞ্জোৰ আদি ঠাইত তালপাত, সাঁচিপাত, পাট কাপোৰ আদিত ক্ষুদ্ৰাকৃতিৰ চিত্ৰ অঁকা হৈছিল, মূলতঃ সংশ্লিষ্ট গ্ৰন্থসমূহৰ বিষয়বস্তুৰ সচিত্ৰ বিৱৰণ দিয়াৰ উদ্দেশ্যে। খ্ৰীষ্টপূৰ্ব প্ৰথম শতিকাতে চিত্ৰ অংকনৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় (১) আকৃতি, (২) জোখ-মাখ, (৩) আবেগ অনুভূতি প্ৰকাশক কৌশল, (৪)

অজন্তাৰ চিত্ৰকলা

কলাত্মক উপস্থাপন, (৫) সাদৃশ্য জ্ঞান আৰু (৬) তুলিকা ব্যৱহাৰৰ নিয়ম এই **ষড়াংগৰ** চৰ্চা হৈছিল। দেৱাল চিত্ৰত এইবোৰৰ প্ৰয়োগ হৈছিল আৰু পিছলৈ ক্ষুদ্ৰাকাৰ চিত্ৰটো এইবোৰৰ প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল। এলান্ধু, হালধি, সেন্দুৰ, শিলিখাৰ ৰস, কেঁচুৰ ৰস আদি প্ৰাকৃতিক সামগ্ৰীৰে ৰং তৈয়াৰ কৰা হৈছিল আৰু ৰং বিৰঙীয়া চিত্ৰ অংকন কৰা হৈছিল। চুলতানী যুগত পাৰস্য দেশীয় কলা ৰীতিৰে অনুস্তুপীয়াকৈ আৰম্ভ কৰা চিত্ৰশিল্পৰ চৰ্চাৰ প্ৰমাণ সম্প্ৰতি উদ্‌ঘাটিত হৈছে। মোগল সকলৰ দিনত আকবৰ, জাহাংগীৰ আৰু ছাহজাহানৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ক্ষুদ্ৰাকাৰ চিত্ৰশিল্পৰ বহুল চৰ্চা হয়। বিশেষকৈ মোগল বাদছাহসকলৰ জীৱনী ভিত্তিক গ্ৰন্থসমূহত এনে চিত্ৰ অংকিত কৰা হৈছিল। পাদছাহনামা, তুতিনামা, জাহাংগীৰনামা, দাস্তান-ই-আমিৰ, খাম্‌দা আদি গ্ৰন্থ সচিত্ৰকৈ অঁকা হৈছিল। ফাৰ্চী ৰীতিৰ এই চিত্ৰশৈলীৰে ৰামায়ণ, মহাভাৰত আদি হিন্দুধৰ্ম গ্ৰন্থত চিত্ৰ আঁকিবলৈ লোৱা হয়। মোগল যুগৰ চিত্ৰসমূহত সম্ৰাটসকলৰ ছবি, দৰবাৰ, যুদ্ধ জয়, চিকাৰ, বাগিছা, ফুল, গছ লতিকা, জন্তু আদি বিষয়ক লৈ অঁকা হৈছিল আৰু চিত্ৰসমূহত পৰিপক্কতা দেখিবলৈ পোৱা গৈছিল।

৫.০৬ ঃ সংগীত আৰু নৃত্য

সংগীতৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰতৰ এক সমৃদ্ধশালী ঐতিহ্য আছে। সামবেদৰ স্তোত্ৰসমূহ যজ্ঞত দেৱতাৰ সন্তুষ্টিৰ অৰ্থে উদ্‌গাতা নামৰ পুৰোহিত সকলে গীত আকাৰে পাঠ কৰিছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত উদ্‌গাতাসকলৰ সুৰ, তালৰ পৰিৱৰ্তন ঘটি বিভিন্ন শাখা প্ৰশাখাত বিভক্ত হৈ পৰে।

খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ২০০ ৰ পৰা খ্ৰীষ্টীয় ২০০ মানৰ ভিতৰত ভৰত মুনিৰ 'নাট্যশাস্ত্ৰ' ৰচিত হয়। ইয়াত নাটক, সংগীত আৰু নৃত্যৰ বিষয়ে ৬০০০ শ্লোকত বিভিন্ন নীতি নিয়ম লিপিবদ্ধ কৰা হৈছে।

সত্ৰীয়া নৃত্য

ভাৰতৰ ধ্ৰুপদী সংগীতৰ পৰম্পৰা গুৰু শিষ্য অনুক্ৰমে বৰ্তমান সময়লৈ সবল ৰূপত বৰ্তি আছে। মোগল সকলৰ দিনত ইয়াৰ বিশেষ উৎকৰ্ষ সাধন হৈছিল। সংগীতৰ লগতে বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বাঁহী, পেঁপা, চেহনাই, ঢোল, তবলা, বিভিন্ন ধৰণৰ তাল, নাগাৰা মৃদংগ, খোল, চাৰংগী, চন্তুৰ, জলতৰংগ, নুপুৰ, চেতাৰ, চাৰিন্দা, দোতাৰা, বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বীণা আদি বাদ্যযন্ত্ৰ ধ্ৰুপদী সংগীত আৰু লোক সংগীতৰ লগত সংগত কৰিবলৈ উদ্ভাৱন কৰা হৈছিল আৰু বৰ্তমানো সেই বাদ্যযন্ত্ৰসমূহৰ বহুলভাৱে প্ৰচলন হৈ আছে। সংগীতৰ দৰে নৃত্যৰ ক্ষেত্ৰতো ভাৰতবৰ্ষৰ সমৃদ্ধিশালী পৰম্পৰা আছে। দেশৰ চুকে-কোণে থকা অজস্ৰ লোকনৃত্যৰ উপৰি চৰকাৰী স্বীকৃতিপ্ৰাপ্ত আঠবিধ ধ্ৰুপদী নৃত্য আছে। সেই আঠবিধ নৃত্য হ'ল— কথাকলি (মালায়ালম, কেৰালা), মোহিনী আট্টম (কেৰালা), ভাৰতনাট্যম (তামিলনাডু), কুচিপুড়ী (অন্ধ্ৰপ্ৰদেশ), অ'ডিছি (ওড়িশা), কথক (উত্তৰ ভাৰত), সত্ৰীয়া (অসম) আৰু মণিপুৰী (মণিপুৰ)।

৫.০৭ ঃ যোগবিদ্যা

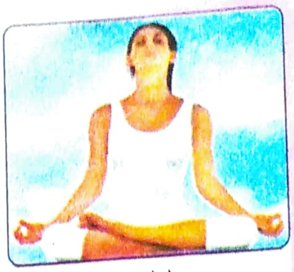

যোগ

যোগবিদ্যা ভাৰতৰ এক গৌৰৱময় সাংস্কৃতিক ঐতিহ্য আৰু সমগ্ৰ মানৱ সমাজলৈ ই এক অনবদ্য অৱদান। সিন্ধু সভ্যতাৰ সময়তো ভাৰতীয়সকল যৌগিক জ্ঞানৰ অধিকাৰী আছিল বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। বৈদিক যুগত এই বিদ্যাৰ বহুল চৰ্চা হৈছিল। আনুমানিক খ্ৰীষ্টীয় দ্বিতীয় শতিকাত মহৰ্ষি পতঞ্জলিয়ে যোগসূত্ৰ নামৰ গ্ৰন্থ সংকলন কৰি এই বিদ্যাক এক সু-সংহত ৰূপ দিয়ে। তেওঁ এই বিদ্যাক শাৰীৰিক, মানসিক আৰু আধ্যাত্মিক উৎকৰ্ষ সাধনৰ এক সচেতন সক্ৰিয় পদ্ধতি হিচাপে আৰু জীৱন-যাপনৰ সম্পূৰ্ণ প্ৰণালী হিচাপে এক দৰ্শনৰ ৰূপত গঢ় দিছিল।

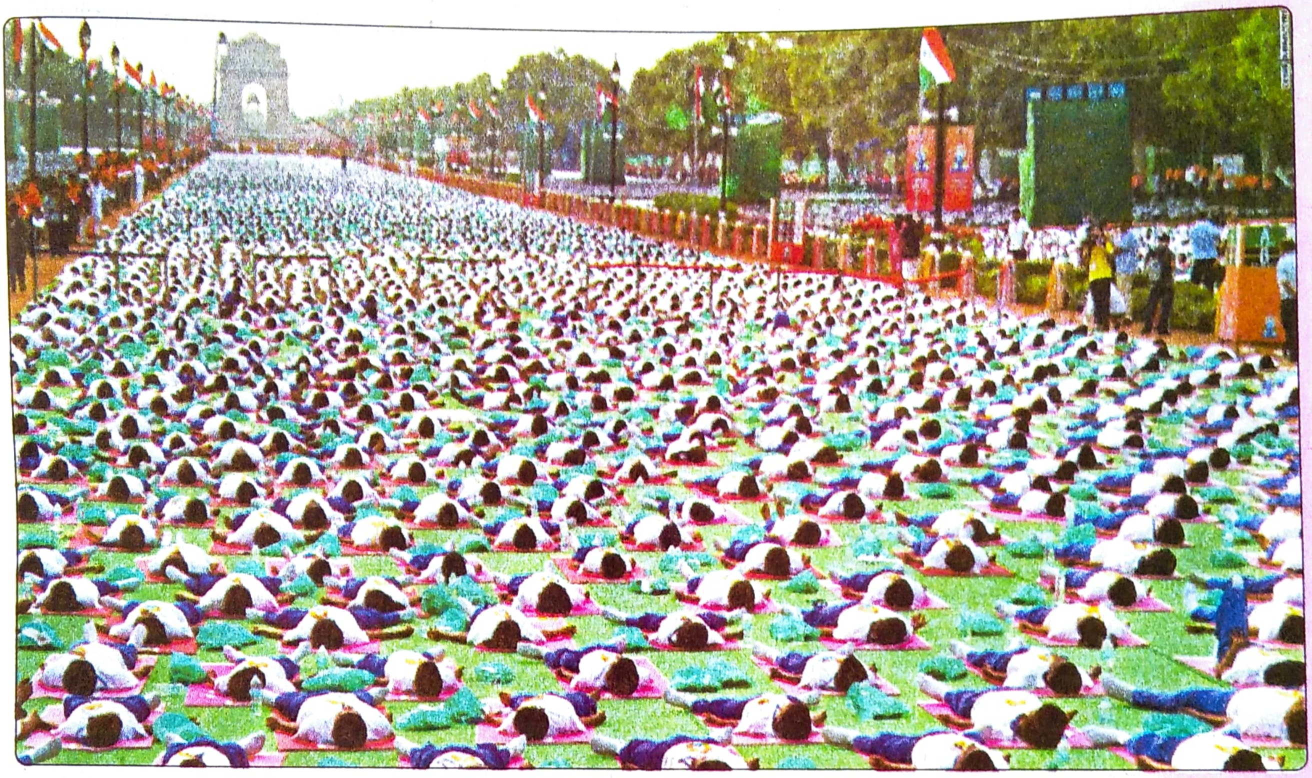

২১ জুন ২০১৫ তাৰিখে নতুন দিল্লীত অনুষ্ঠিত আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় যোগ দিৱসৰ এটা দৃশ্য

পতঞ্জলিৰ যোগ পদ্ধতিত যম, নিয়ম, আসন, প্ৰাণায়াম, প্ৰত্যাহাৰ, ধাৰণা, ধ্যান আৰু সমাধি নামেৰে 'অষ্টাংগ' যোগৰ বিধান দিয়া হৈছে। যোগবিদ্যাৰ কাৰ্যকাৰিতাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি ২০১৫ চনত ৰাষ্ট্ৰসংঘই ২১ জুন তাৰিখটো আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় যোগ দিৱস হিচাপে ঘোষণা কৰিছে।

৫.০৮ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল শব্দটো— ঔপনিৱেশিক ব্ৰিটিছ শাসকসকলে উদ্ভাৱন কৰিছিল। এই শব্দটোৰে সামৰি লোৱা অৰুণাচল প্ৰদেশ, নগালেণ্ড, মণিপুৰ, মিজোৰাম, ত্ৰিপুৰা, মেঘালয় আৰু অসম প্ৰত্যেকৰে নিজা নিজা কৃষ্টি-সংস্কৃতি, ৰাজনৈতিক ইতিহাস আছে। তদুপৰি

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল

এই সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ কেতবোৰ উমৈহতীয়া বৈশিষ্ট্যৰ বাবেই অঞ্চলটোৱে এক উমৈহতীয়া পৰিচয় লাভ কৰিছে। বৰ্তমান সময়তো ভাৰত চৰকাৰে 'নৰ্থ-ইষ্ট কাউঞ্চিল' নামেৰে এখন পৰিষদ গঠন কৰি অঞ্চলটোৰ উন্নয়নৰ বাবে সুকীয়া নীতি গ্ৰহণ কৰিছে। এই পৰিষদখনৰ অধীনত ছিকিম ৰাজ্যখনকো অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ এক উমৈহতীয়া সুকীয়া পৰিচয় সৃষ্টি হোৱাৰ ক্ষেত্ৰত অঞ্চলটোৰ ভৌগোলিক পৰিস্থিতিয়ে বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে। অসমৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক উপত্যকাৰ সাৰুৱা সমতল ভূমিখণ্ডক মাজভাগত লৈ উত্তৰ, পূব আৰু দক্ষিণ দিশত অন্য ৰাজ্য কেইখনে আগুৰি আছে। এই ৰাজ্যকেইখন আকৌ ভূটান, চীন, ম্যানমাৰ, বাংলাদেশ এই বিদেশী ৰাষ্ট্ৰকেইখনৰ দ্বাৰা আবৃত। অসমৰ চুবুৰীয়া আটাইকেইখন ৰাজ্যই পাহাৰীয়া। এনে পৰিস্থিতিত যাতায়ত যোগাযোগৰ ক্ষেত্ৰত অসম আটাইৰে বাবে সুবিধাজনক, সুচল কেন্দ্ৰীয় স্থল হিচাপে ব্যৱহৃত হৈ আহিছে। ইতিহাসে ঢুকি নোপোৱা সময়তে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত এক উন্নত সভ্যতা গঢ়ি উঠিছিল বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। অৱশ্যে খ্ৰীষ্টীয় চতুৰ্থ শতিকাত বৰ্মন বংশৰ প্ৰতিষ্ঠা হোৱাৰ পৰাহে প্ৰাচীন অসমৰ ৰাজনৈতিক ইতিহাস উদ্ধাৰ হৈছে। বিভিন্ন যুগত অসমৰ শক্তিশালী ৰাজবংশসমূহৰ শাসন কালত দাঁতিকাষৰীয়া অঞ্চলসমূহৰ স্থানীয় শাসকসকলে অসমৰ প্ৰতি আনুগত্য প্ৰকাশ কৰিছিল আৰু কেতিয়াবা কেতিয়াবা আধিপত্য মানি লৈছিল। আহোম ৰাজবংশৰ শাসন কালছোৱাত (১২২৮-১৮২৬ খ্ৰীষ্টাব্দ) অসম আৰু দাঁতিকাষৰীয়া ৰাজ্যকেইখনৰ মাজত স্থাপিত হোৱা ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্কৰ বিষয়ে এই যুগত ৰচিত হোৱা বুৰঞ্জীসমূহত বহু তথ্য পোৱা যায়। ৰাজপৰিয়ালসমূহৰ মাজত বৈবাহিক সম্পৰ্ক স্থাপন হৈছিল, বিপদৰ সময়ত সামৰিক সাহায্য আদান-প্ৰদান হৈছিল আৰু দূত প্ৰেৰণ কৰা হৈছিল। পাহাৰ আৰু ভৈয়ামত উৎপন্ন হোৱা সামগ্ৰীৰ আদান প্ৰদান হৈছিল। এইদৰে অঞ্চলটোৰ বাসিন্দাসকলৰ মাজত ঐক্যবোধৰ উৎপত্তি হৈছিল। অসমকে ধৰি সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ অধিকাংশ লোকেই বৃহত্তৰ মংগোলীয় গোষ্ঠীৰ বিভিন্ন শাখা-প্ৰশাখাৰ অন্তৰ্গত জনজাতীয় লোক। নগাসকলৰ একাংশৰ মাজত নিগ্ৰো নৃ-গোষ্ঠীৰ উপাদান পোৱা গৈছে। মেঘালয়ৰ খাছীয়া লোকসকল অষ্ট্ৰিক গোষ্ঠীৰ লোক।

ঔপনিৱেশিক শাসন কালছোৱাত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আটাইকেইখন ৰাজ্যতে পাহাৰীয়া

লোকসকলৰ মাজত মিছনেৰিসকলে খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মৰ প্ৰসাৰ ঘটায়। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্য কেইখনৰ ভিতৰত অসমত আৰ্যভাষা আৰু হিন্দুধৰ্মৰ প্ৰসাৰ অতি প্ৰাচীন কালতেই ঘটিছিল। অনুৰূপ ধৰণে মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাতো অতি প্ৰাচীন কালতেই হিন্দুধৰ্মৰ প্ৰসাৰ ঘটিছিল। অৱশ্যে মনকৰিবলগীয়া যে পাহাৰীয়া জনজাতিসকলৰ মাজত এতিয়াও প্ৰকৃতি-প্ৰাণবাদী (Animist) বিশ্বাস তথা ৰীতি-নীতি সমান্তৰালভাৱে চলি থকা দেখা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে অৰুণাচলৰ বহুসংখ্যক লোক হিন্দু, খ্ৰীষ্টিয়ান আৰু বৌদ্ধ ধৰ্মাৱলম্বী, একে সময়তে বিভিন্ন স্থানীয় দেৱ-দেৱীৰ লগতে ডনিপ'ল অৰ্থাৎ চন্দ্ৰ-সূৰ্য তেওঁলোকৰ জনপ্ৰিয় দেৱতা। নাগালেণ্ডৰ বিভিন্ন জনজাতীয় গোটৰ নৃত্য গীত, বাদ্য শিল্পকলা আদি প্ৰদৰ্শন কৰিব পৰাকৈ সম্প্ৰতি নাগালেণ্ড চৰকাৰে ডিচেম্বৰ মাহৰ প্ৰথম দহটা দিনত উদ্‌যাপিত কৰিবলৈ লোৱা 'হৰ্ণবিল' উৎসৱত প্ৰায় সকলো নগা গোষ্ঠীৰ লোকে অংশগ্ৰহণ কৰে। নগাসকলে ধনেশ পক্ষীক এক ত্ৰাণকৰ্তা পবিত্ৰ জীৱ হিচাপে বিবেচনা কৰে বাবেই এই পক্ষীৰ নামত এই উৎসৱটো উদ্‌যাপন কৰিব লোৱা হৈছে। উল্লেখযোগ্য যে স্বাধীনতা সংগ্ৰামী ৰাণী গাইডালুৱে নগালেণ্ডৰ পৰম্পৰাগত ধৰ্মবিশ্বাস তথা সংস্কৃতি সংৰক্ষণ তথা পুনৰ প্ৰৱৰ্তন কৰাৰ উদ্দেশ্যে 'হেৰাকা' নামৰ এক আন্দোলন গঢ়ি তুলিছিল। মণিপুৰৰ মেইটেই সম্প্ৰদায়টোৰ অধিকাংশ লোক চৈতন্যপন্থী বৈষ্ণৱ ধৰ্মাৱলম্বী। বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰে প্ৰভাৱিত গীত বাদ্য, নৃত্য এওঁলোকৰ মাজত দেখা যায়। চৈতন্য মহাপ্ৰভুৰ শৈশৱ, কৃষ্ণলীলা আদিৰ আলম কৰি গঢ়ি উঠা মণিপুৰী নৃত্য ভাৰতৰ সংগীত নাটক অকাদেমিৰ দ্বাৰা স্বীকৃতি প্ৰাপ্ত এটা ধ্ৰুপদী নৃত্য। মণিপুৰী সকলৰ একাংশৰ মাজত এতিয়াও প্ৰকৃতি প্ৰাণবাদী ধৰ্মপন্থৰ প্ৰচলন আছে। ত্ৰিপুৰাৰ অধিকাংশ লোকেই হিন্দু ধৰ্মালম্বী আৰু বংগীয় সংস্কৃতিৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত। বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয় উপাদানেৰে ত্ৰিপুৰাত এক সংমিশ্ৰিত সংস্কৃতি দখা যায়। মেঘালয়ৰ পূৰ্বৰ প্ৰকৃতি উপাসক খাছী, গাৰো, জয়ন্তীয়া আদি লোকসকলে ১৮৩০ চনৰ পৰা ক্ৰমে খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মত দীক্ষিত হ'ব ধৰে আৰু বৰ্তমান সত্তৰ শতাংশতকৈ অধিক লোক খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মাৱলম্বী। প্ৰায় আশী শতাংশ কৃষিজীৱি লোকৰ একাংশ এতিয়াও অন্য পাহাৰীয়া ৰাজ্য কেইখনৰ বাসিন্দা সকলৰ দৰে ঝুম খেতিত নিয়োজিত। মেঘালয়ৰ সমাজ ব্যৱস্থা হ'ল মাতৃতান্ত্ৰিক। অৱশ্যে মেঘালয়ৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয়ে

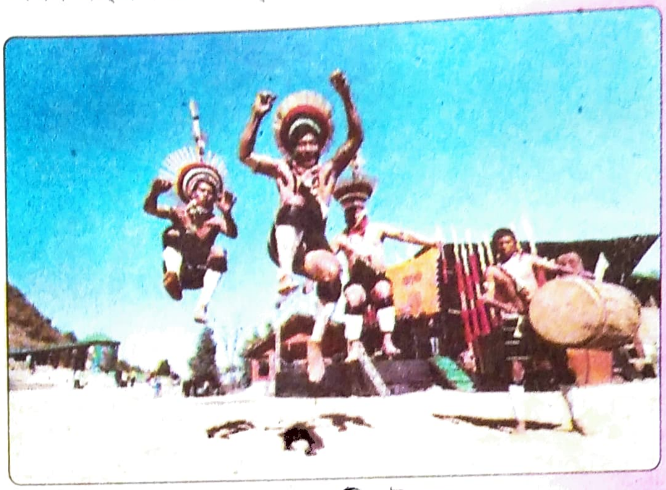

নগাসকলৰ হৰ্ণবিল উৎসৱ

মণিপুৰী নৃত্য

খাম্বী নৃত্য

মিজোসকলৰ চেৰাও (Cheraw) নৃত্য

তেওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত নৃত্যগীত আদি কিছু হ'লেও সংৰক্ষণ কৰি ৰাখিবলৈ সক্ষম হৈছে। মিজোৰামৰ জন গাঁথনিও বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰে গঠিত। আটাইকে একেলগে মিজো বুলি কোৱা হয়। মিজো শব্দৰ অৰ্থ হ'ল 'পাহাৰৰ বাসিন্দা'। এওঁলোকৰ গৰিষ্ঠ সংখ্যক খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মাৱলম্বীৰ লগতে কিছু সংখ্যক বৌদ্ধ আৰু হিন্দু ধৰ্মাৱলম্বী লোকো আছে। খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰাৰ পিছত তেওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত উৎসৱ, গীত মাতবোৰ হ্ৰাস পাবলৈ লৈছিল। ১৯৭৩ চনৰপৰা মিজোসকলে তেওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত 'চপচৰ কূট' পুনৰ উদ্‌যাপন কৰিবলৈ লৈছে। ইয়াৰ লগতে অন্য বহু পৰম্পৰাগত নৃত্য, সংগীত আদিৰো পুনৰুদ্ধাৰ কৰিবলৈ মিজোসকল যত্নপৰ হৈছে।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰতিখন ৰাজ্যতে অনেক গোষ্ঠীগত ফৈদ তথা শাখা প্ৰশাখাৰে সৈতে বহু সংখ্যক জনগোষ্ঠীয় লোকে বসবাস কৰে। পৰম্পৰাগত পোছাক, নৃত্য, গীত, বাদ্য, উৎসৱ, দোৱান, লোকবিশ্বাস, ৰীতি নীতি আদিৰে বৰ্ণিল সংস্কৃতি প্ৰতিখন ৰাজ্যতে দেখিবলৈ পোৱা যায়। প্ৰতিখন ৰাজ্যতে কম বেছি পৰিমাণে ঝুমখেতিৰ প্ৰচলন, পৰম্পৰাগত ভাৱে প্ৰস্তুত মদিৰাপান, আমিষ খাদ্য; পৰম্পৰাগত গ্ৰাম্য প্ৰশাসন, খেৰ বাঁহ আদিৰে নিৰ্মিত চাংঘৰ অথবা পৰম্পৰাগত স্বকীয় শৈলীৰ ঘৰ দেখিবলৈ পোৱা যায়। পাহাৰীয়া অঞ্চলৰ কষ্টসাধ্য জীৱিকা আৰু জীৱন যাত্ৰাৰ বাবে এওঁলোক কঠোৰ পৰিশ্ৰমী, আত্মবিশ্বাসী আৰু সাহসী।

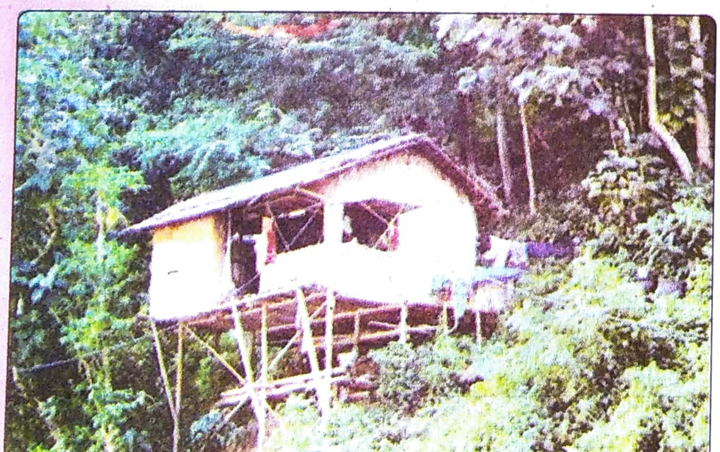

মিজোসকলৰ চাংঘৰ

৫.০৯ ঃ অসম

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অন্য ৰাজ্য কেইখনৰ তুলনাত অসমত সাংস্কৃতিক বিবিধতা, সংমিশ্রণ আৰু বিৱৰ্তন অধিকতৰ হৈছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা এক সাৰুৱা কৃষিভূমি আৰু প্ৰাকৃতিক সম্পদত চহকী অঞ্চল। চীন দেশৰপৰা ৰোমান সাম্ৰাজ্যলৈ যোৱা মহাৰেচমী পথৰ এটা শাখা অসম হৈ আগবাঢ়িছিল। তদুপৰি অসমৰ প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য তথা নিৰ্জনতা আদিৰ বাবে সুদূৰ অতীতৰপৰা বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীৰ লোক স্বাভাৱিক প্ৰব্ৰজনকাৰী হিচাপে, আক্ৰমণকাৰী হিচাপে, ব্যৱসায় বাণিজ্য কৰিবলৈ আৰু তীৰ্থ ভ্ৰমণ, আধ্যাত্মিক সাধনা আদি বিভিন্ন উদ্দেশ্যত অসমলৈ আহিছিল আৰু অসমত স্থায়ী ভাৱে বসবাস কৰিবলৈ লৈছিল। ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা ভাৰতবৰ্ষত বসবাস কৰা প্ৰধান নৃ-গোষ্ঠী কেইটাৰ আটাইকেইটা নৃ-গোষ্ঠী অসমতো দেখা যায় আৰু সামগ্ৰিকভাৱে ভাৰতবৰ্ষত ঘটিত হোৱা নৃতাত্ত্বিক তথা সাংস্কৃতিক সংমিশ্ৰণৰ প্ৰক্ৰিয়াটো অসমতো ঘটিছিল। ফলস্বৰূপে অসমত আৰ্য-অনাৰ্য সকলোৰে সমন্বিত অৱদানেৰে এক সংমিশ্ৰিত সংস্কৃতিৰ উৎপত্তি হৈছিল।

অসমৰ প্ৰাচীন নাম প্ৰাগজ্যোতিষ আৰু কামৰূপ আছিল। ৰামায়ণ, মহাভাৰত, বিষ্ণুপুৰাণ,কালিকা পুৰাণ, যোগিনী তন্ত্ৰ, হিউৱেন চাঙৰ টোকা, অসমৰ প্ৰাচীন ৰাজবংশসমূহৰ দিনৰ লিপিসমূহত এই নাম দুটা পোৱা যায়। এই শব্দ দুটা সংস্কৃত ভাষাৰ অন্তৰ্গত আৰু শব্দদুটাই হিন্দু জ্যোতিষ শাস্ত্ৰ তথা হিন্দু পৌৰাণিক কাহিনীৰ (Mythology) সৈতে ৰাজ্যখনক সম্পৰ্কিত কৰিছে। অৱশ্যে বাণীকান্ত কাকতিদেৱে এই শব্দদুটাৰ সংস্কৃত ৰূপটো সৃষ্টি হোৱাৰ আগতে অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ অনুৰূপ ধৰণৰ শব্দৰ পৰা উৎপত্তি হৈছিল বুলি মতপোষণ কৰিছে। খ্ৰীষ্টীয় ত্ৰয়োদশ শতিকাৰপৰা শাসন কৰিবলৈ লোৱা আহোমসকলৰ 'আ-চাম' অথবা তেওঁলোকৰ শাসনাধীন অঞ্চলটোক তেওঁলোকৰ পূৰ্বৰ বাসিন্দা বড়োসকলে নামাংকিত কৰা 'হা-চোম' শব্দৰ সংস্কৃত কৰণৰ জৰিয়তে অসম নামটোৰ উৎপত্তি হোৱা বুলি কিছুমান পণ্ডিতে মত পোষণ কৰে।

৫.১০ ঃ সাহিত্য

খ্ৰীষ্টীয় চতুৰ্থ শতিকাৰ মাজভাগত প্ৰতিষ্ঠা হোৱা বৰ্মন বংশ আৰু পৰৱৰ্তী ৰাজবংশসমূহে প্ৰথমতে সংস্কৃত ভাষা আৰু পিছলৈ সংস্কৃত ভাষাৰপৰা উদ্ভূত অসমীয়া ভাষাকেই চৰকাৰী ভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। অৱশ্যে সংস্কৃত ভাষাৰপৰা আধুনিক সময়ৰ অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপটো বিভিন্ন পৰ্যায় অতিক্ৰম কৰি সুদীৰ্ঘ সময়ৰ পিছত সৃষ্টি হৈছিল। বৰ্মন বংশ, শালস্তম্ভ বংশ, পালবংশ, কমতাৰাজ্য, কোঁচ ৰাজবংশ আৰু আহোম সকলৰ দিনৰ লিপি অথবা ৰাজাজ্ঞা সমূহৰপৰা এই কথাটো জানিব পাৰি। আহোম সকলে অৱশ্যে প্ৰথম অৱস্থাত তেওঁলোকৰ স্বকীয় টাই ভাষাই ব্যৱহাৰ কৰিছিল। অসমীয়া ভাষাৰ আধুনিক ৰূপটো 'অৰুণোদই' আলোচনীৰ জৰিয়তে বিকশিত হ'বলৈ লয়।

খ্ৰীষ্টীয় দশম শতিকাৰ পৰা চতুৰ্দশ শতিকাৰ সময়ছোৱাৰ ভিতৰত অসমৰ লিখিত

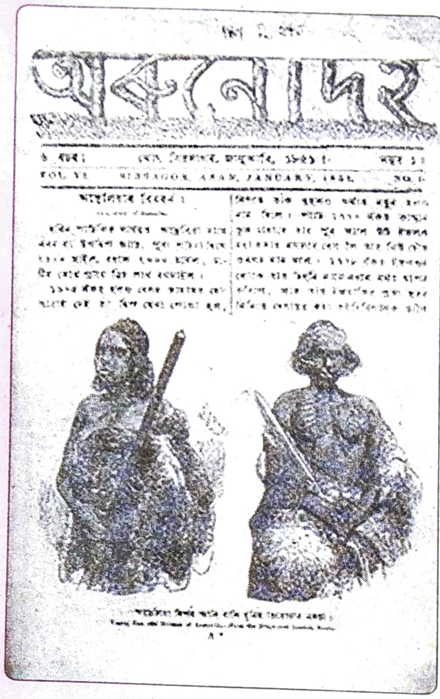
অৰুণোদই আলোচনী

সাহিত্য বুলি ক'লে 'চৰ্যাপদ' নামৰ কেইটামান সহজযানপন্থীয় গীতৰ কথাই ক'ব লাগিব। চতুৰ্দশ শতিকাত হেম সৰস্বতী, ৰুদ্ৰ কন্দলি, হৰিবৰ বিপ্ৰ, কবিৰত্ন সৰস্বতী আৰু মাধৱ কন্দলিয়ে হিন্দু মহাকাব্য, পুৰাণ আদিৰ কাহিনীক আলম কৰি অসমীয়া ভাষাত পদ্যছন্দত সাহিত্য চৰ্চা কৰিছিল। এওঁলোকৰ ভিতৰত মাধৱ কন্দলিক পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল বৰাহী ৰজা মহামাণিক্যই আৰু আনকেইজনে কমতা ৰাজ্যৰ ৰজাসকলৰ পৰা পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰিছিল। উল্লেখযোগ্য যে উত্তৰ ভাৰতৰ ভাষাসমূহৰ ভিতৰত সৰাতোকৈ আগত অসমীয়া ভাষাত মাধৱ কন্দলিয়ে 'সপ্তকাণ্ড ৰামায়ণ' অনুবাদ কৰিছিল।

শংকৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ নেতৃত্বত পঞ্চদশ শতিকাত আৰম্ভ হোৱা নৱবৈষ্ণৱ আন্দোলনে অসমীয়া সমাজ জীৱনৰ সকলো ক্ষেত্ৰকে গভীৰভাৱে প্ৰভাৱিত কৰিছিল। এই ধৰ্মীয় আন্দোলনৰ প্ৰভাৱত অসমীয়া সাহিত্যতো এক জোৱাৰৰ সৃষ্টি হয় আৰু বহু সংখ্যক কাব্য, নাট, গীত, চৰিত পুথি, গদ্য সাহিত্য ৰচিত হয়। সাহিত্যসমূহৰ মূল বিষয়বস্তু আছিল ৰামায়ণ, মহাভাৰত, পুৰাণ, হিন্দু ধৰ্মৰ তত্ত্বকথা আদি। শঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱে নিজেই বহু সংখ্যক সাহিত্য ৰচনা কৰিছিল। এইবোৰৰ ভিতৰত শংকৰদেৱৰ 'কীৰ্তন' আৰু মাধৱদেৱৰ 'নামঘোষা' আৰু গুৰুদুজনাৰ বৰগীতসমূহ সৰ্বাধিক জনপ্ৰিয়। শংকৰদেৱে ৰচনা কৰা পত্নীপ্ৰসাদ, কালিয়দমন, কেলি গোপাল, ৰুক্মিণীহৰণ, পাৰিজাত হৰণ, ৰামবিজয়, মাধৱদেৱৰ দধি মথন, তেওঁৰ ঝুমুৰা চোৰধৰা আৰু পিম্পৰা গুচোৱা আদি বিপুল জনসমাগমৰ উপস্থিতিত নামঘৰ, সত্ৰ আদি ঠাইত প্ৰদৰ্শন কৰা হয়। শংকৰদেৱৰ প্ৰথম নাট চিহ্নযাত্ৰা শ্বেইক্স্পিয়েৰ নাট্য সৃষ্টিৰো আগতে সৃষ্টি আছিল। এই নাটত ব্যৱহৃত বৃন্দাৱনী বস্ত্ৰ অসমৰ বয়নশিল্পীৰ চমৎকাৰ সৃষ্টি আছিল। এই বস্ত্ৰভাগি বৰ্তমান ব্ৰিটিছ মিউজিয়ামৰ উপৰি আন কেইবাটাও বিখ্যাত সংগ্ৰহালয়ত সংৰক্ষিত হৈ আছে।

শংকৰদেৱ মাধৱদেৱৰ পিছত ভট্টদেৱ, অনন্ত কন্দলি, ৰাম-সৰস্বতী আদি সাহিত্যিকে এই সাহিত্য চৰ্চা অব্যাহত ৰাখে। ইয়াৰ ভিতৰত ভট্টদেৱে 'কথাগীতা', 'ভাগৱত কথা' আৰু 'ৰত্নাৱলী কথা' ৰচনা কৰি অসমীয়া সাহিত্যত গদ্য সাহিত্য সূচনা কৰে।

শংকৰী সাহিত্যৰ প্ৰভাৱৰ বাহিৰত থাকি পীতাম্বৰ কবি, দুৰ্গাবৰ কায়স্থ, সুকবি নাৰায়ণদেৱ, মনকৰ আদিয়ে দেৱী মনসা, পদ্মা, সতী বেউলা আদি কাহিনী ভিত্তিক গীতি কাব্য ৰচনা কৰিছিল। যোড়শ শতিকাত জন্ম গ্ৰহণ কৰা গোবিন্দ মিশ্ৰৰ পদ্য গীতাখন আজিও এখন বহুলভাৱে ব্যৱহৃত জনপ্ৰিয় ধৰ্মগ্ৰন্থ।

মধ্যযুগৰ আহোম ৰজা, ডা-ডাঙৰীয়াসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ৰচিত বুৰঞ্জী সাহিত্যসমূহো অসমৰ সাহিত্য ভাণ্ডাৰলৈ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ সংযোজন আছিল। ৰাজকীয় ঘটনাৱলী সন্নিৱিষ্ট এই ৰচনাসমূহ প্ৰথম অৱস্থাত আহোম সকলৰ নিজা ভাষাতে ৰচিত হৈছিল। যোড়শ শতিকাৰপৰা অসমীয়া ভাষাতো লিখিবলৈ লোৱা হয়। ব্ৰিটিছ শাসন

কালত এনে বহুত বুৰঞ্জী উদ্ধাৰ, সংৰক্ষণ আৰু ছপা কৰি প্ৰকাশ কৰিবলৈ লোৱা হয়। এনে কেতবোৰ বুৰঞ্জী হ'ল দেওধাই বুৰঞ্জী, তুংখুঙীয়া বুৰঞ্জী; কছাৰী বুৰঞ্জী, জয়ন্তীয়া বুৰঞ্জী, ত্ৰিপুৰা বুৰঞ্জী, পদ্য বুৰঞ্জী, পাদশ্যাহ বুৰঞ্জী আদি। আমেৰিকান ব্যাপ্টিষ্ট মিছনেৰি সকলে ১৮৪৬ খ্ৰীষ্টাব্দত প্ৰকাশ কৰা অসমৰ প্ৰথম বাৰ্তালোচনী 'অৰুণোদই'ৰ জৰিয়তে অসমীয়া ভাষাৰ আধুনিক ৰূপটোৰ সৃষ্টি হয় আৰু ক্ৰমে ইউৰোপীয় সাহিত্যৰ বিভিন্ন ৰূপ আৰু সাহিত্যিক বৈশিষ্ট্যৰ অসমীয়া সাহিত্যত প্ৰৱেশ ঘটে।

৫.১১ ঃ ধৰ্ম

অসমত অধিকাংশ লোক হিন্দু ধৰ্মাৱলম্বী। ইয়াৰ পিছতে আছে ইছলাম, খ্ৰীষ্টিয়ান, জৈন, বৌদ্ধ, শিখ আৰু জনজাতীয় ধৰ্মপন্থাৱলম্বী লোক। হিন্দু ধৰ্মৰ ভিতৰত ঘাইকৈ শাক্ত, শৈৱ, বৈষ্ণৱ আৰু সৌৰপন্থী লোক দেখা যায়। অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত প্ৰবল প্ৰভাৱী শক্তিপীঠ আছে, এইবোৰৰ ভিতৰত কামাখ্যা মন্দিৰ পৃথিৱী বিখ্যাত। নৱ বৈষ্ণৱ আন্দোলনে অসমৰ বৃহৎ সংখ্যক লোকক বৈষ্ণৱী ভক্তিমাৰ্গত অনুগামী কৰিছিল। খ্ৰীষ্টীয় ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ প্ৰথমভাগত অসমত ইছলাম ধৰ্মৰ আগমন ঘটাৰ তথ্য পোৱা যায়। হাজোৰ পোৱামক্কা অসমৰ ইছলাম ধৰ্মাৱলম্বী লোকসকলৰ এখন পবিত্ৰ তীৰ্থস্থান। স্বৰ্গদেউ গদাধৰ সিংহৰ দিনত অসমলৈ অহা চুফী সাধক আজানপীৰ নামে খ্যাত চাহ মিলনে ৰচনা কৰা জিকিৰ আৰু জাৰি সমূহ অসমত প্ৰচলিত এবিধ জনপ্ৰিয় ধৰ্মীয় সংগীত। মানৰ আক্ৰমণৰ সময়ত ৰজা চন্দ্ৰকান্ত সিংহক সহায় কৰিবলৈ পঞ্জাৱৰ ৰঞ্জিত সিংহৰ নিৰ্দেশ ক্ৰমে অসমলৈ অহা শিখ সৈন্যদল এটিৰ কিছুমান লোক অসমত নিগাজিকৈ থাকি গৈছিল। তেওঁলোকৰ বংশধৰ সকল এতিয়া শিখ ধৰ্ম বৰ্তাই ৰাখিও অসমীয়া ভাষা, সংস্কৃতি গ্ৰহণ কৰি জাতীয় জীৱনৰ অংগীভূত হৈ পৰিছে। অসমৰ পূব অংশত বাস কৰা টাই ফাকে, তুৰুং, আইতন, খামটি, খাময়াং, নৰা (শ্যাম) সকল বৌদ্ধ ধৰ্মাৱলম্বী। মধ্যযুগত আহোম স্বৰ্গদেউ সকলে উদাৰ ধৰ্মনীতি গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু বিভিন্ন ধৰ্মাৱলম্বী লোকক উপাসনা স্থলী আদি নিৰ্মাণ কৰাই দান-দক্ষিণাৰে পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল।

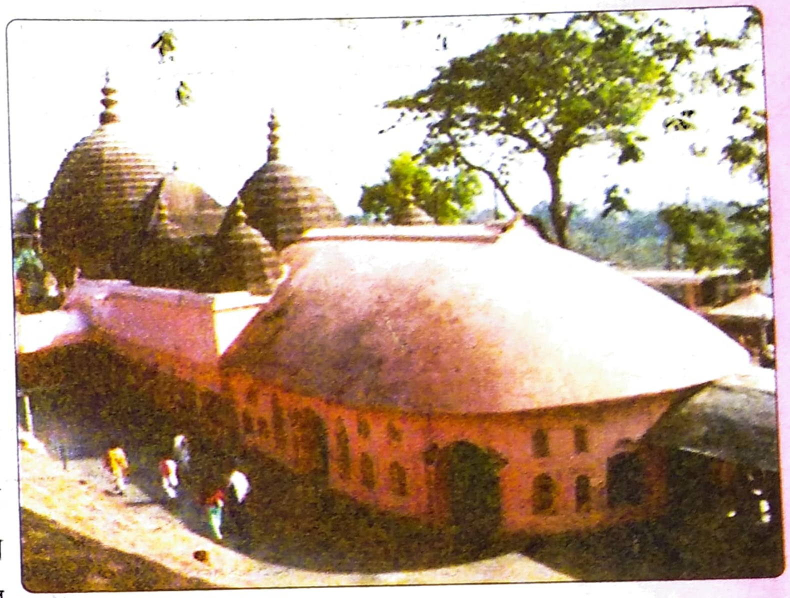

গুৱাহাটীৰ কামাখ্যা মন্দিৰ

হাজোৰ পোৱামক্কা

৫.১২ ঃ চিত্ৰকলা

গীত গোবিন্দ

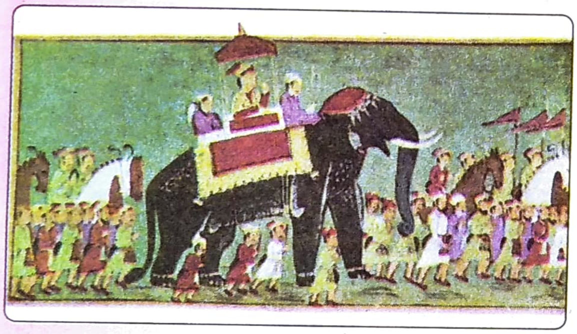

হস্তীবিদ্যাৰ্ণৱ

সাঁচিপাতৰ পুথি

অসমত সপ্তদশ শতিকা মানৰপৰা উত্তৰ ভাৰতীয় ক্ষুদ্ৰাকৃতিৰ পুথি-চিত্ৰ সমূহৰ অনুৰূপ ৰজাঘৰীয়া পৃষ্ঠপোষকতাত অথবা সত্ৰীয়া সৃষ্টিৰে চিত্ৰকলাৰ এটা পৰম্পৰা আৰম্ভ হয়। এনে কেইখন মান সচিত্ৰ পুথি হ'ল আনন্দলহৰী, হস্তীবিদ্যাৰ্ণৱ, চিত্ৰ ভাগৱত, গীত গোবিন্দ, কুমৰ হৰণ, শংখচুড় বধ, লৱ-কুশৰ যুদ্ধ আদি সাঁচিপতীয়া পুথি। স্থানীয়ভাৱে আহৰণ কৰা সামগ্ৰীৰ পৰা প্ৰাকৃতিক ৰঙেৰে বহুৰঙীয়া এই চিত্ৰসমূহ অঁকা হৈছিল। প্ৰথমতে চিত্ৰৰ পটভূমিত একোটা নিৰ্দিষ্ট ৰং বোলাই লোৱা হয়। তাৰ ওপৰত চিত্ৰসমূহ অঁকা হৈছিল। চিত্ৰসমূহত ৰজা, ৰাজদৰবাৰ, দেৱীমূৰ্তি, যুদ্ধৰ চিত্ৰ, হাতী, জীৱ-জন্তু আদি সংশ্লিষ্ট পুথিৰ বিষয় বস্তুৰ লগত সংগতি ৰাখি অঁকা হৈছিল। খালী ঠাইবোৰত ফুল, লতা আদি আঁকি দিয়া হৈছিল। সাধাৰণতে ৰঙা, সেউজীয়া, হালধীয়া আৰু ক'লা ৰঙৰ পয়োভৰ দেখা যায়। সমুখাংশ আৰু পাৰ্শ্বাংশ দুয়োধৰণৰ চিত্ৰ অংকন কৰা দেখা যায়। মানুহ আৰু জীৱ-জন্তুৰ ছবিবোৰত মুখাৱয়ৱৰ নিখুত প্ৰকাশ, শৰীৰৰ অনুপাত, মনৰ অনুভুতি প্ৰকাশক সূক্ষ্ম কৌশলৰ প্ৰয়োগ কৰাৰ দক্ষতা দেখা নাযায়, চিত্ৰবোৰ সহজ-সৰল যদিও দৃষ্টি নন্দন বুলি ক'ব লাগিব। সুকুমাৰ বৰকাইথে ৰচনা কৰা হস্তীবিদ্যাৰ্ণৱ পুথিখনত বিভিন্ন আকাৰ আৰু বৰণৰ হাতীৰ ছবি আছে। দিলবৰ আৰু দোচাই নামে দুগৰাকী চিত্ৰকৰে এই চিত্ৰসমূহ অংকন কৰিছিল। এই গ্ৰন্থসমূহৰ কেবাখনো গ্ৰন্থ ছপা আকাৰে ইতিমধ্যে প্ৰকাশ পাইছে।

৫.১৩ ঃ ভাস্কৰ্য

অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত মন্দিৰৰ দেৱালত খোদিত কৰি দ্বি-মাত্ৰিক অথবা পূৰ্ণাংগ ৰূপত নিৰ্মিত ত্ৰিমাত্ৰিক মূৰ্তি আৱিষ্কৃত হৈছে। শিলৰ বাহিৰে হাতী দাঁত, সোণ, ৰূপ, তাম, কাঠ আদিৰেও মূৰ্তি নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। এই মূৰ্তিসমূহৰ ভিতৰত দেৱী মূৰ্তি, শিৱ, বিষ্ণু, গণেশ, সূৰ্য, মগৰ, ঘোঁৰা, হাতী, সিংহ আদি। ভাস্কৰ্য শিল্পৰ নিদৰ্শন আৱিষ্কৃত হোৱা ঠাই কিছুমান হ'ল— তেজপুৰৰ দ-পৰ্বতীয়া, বামুণী পাহাৰ, মদনকামদেৱ, আমবাৰী, ডবকা, গোৱালপাৰাৰ পাগলাটেক, সূৰ্য পাহাৰ, বৰগংগা, নুমলীগড়, দেওপানী, হোজাই, ডিব্ৰুগড়, শুক্ৰেশ্বৰ, মঙ্গলদৈ আদি। কলা নিপুণতাৰ দিশৰপৰা দ-পৰ্বতীয়া শিলৰ

তোৰণৰ নিম্নাংশত থকা গংগা যমুনাৰ মূৰ্তি দুটা আকাৰত সৰু যদিও দেহাবয়ৱ আনুপাতিক, দ্বিভংগ ভংগিমাত লয়-লাস পূৰ্ণ ৰূপত নিৰ্মাণ কৰা হৈছে। তোৰণখনত অন্য মূৰ্তি কিছুমানো খোদিত কৰা হৈছে। এই ভাস্কৰ্য গুপ্ত যুগৰ প্ৰভাৱত খ্ৰীষ্টীয় ষষ্ঠ শতিকাত নিৰ্মিত হৈছিল বুলি ঠাৱৰ কৰা হৈছে। মদন কামদেৱ মন্দিৰত দেখিবলৈ পোৱা মৈথুন মূৰ্তিবোৰ কোনো তান্ত্ৰিক উদ্দেশ্যত নিৰ্মিত হৈছিল বুলি কিছুমান পণ্ডিতে মত পোষণ কৰিছে। নৃত্যৰতা আৰু প্ৰেম প্ৰকাশক ভংগিমাৰে পুৰুষ-নাৰী, বিভিন্ন জীৱ-জন্তু আৰু ভৈৰৱ, সূৰ্য, বিষ্ণুৰ মূৰ্তি আদি ইয়াত দেখিবলৈ পোৱা যায়।

মদন কামদেৱ মন্দিৰত থকা পুৰণি ভাস্কৰ্য

৫.১৪ ঃ স্থাপত্য-শিল্পকলা

অসমত বৰ্তমান স্থাপত্য শিল্পৰ যিবোৰ নিদৰ্শন দেখিবলৈ পোৱা যায় সেইবোৰৰ প্ৰায় আটাইবোৰেই মধ্যযুগৰ আৰু আহোম ৰাজবংশৰ অথবা কোচ ৰজাসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত নিৰ্মিত হৈছিল। শিৱসাগৰ জিলাত আহোম ৰাজত্ব কালৰ ৰাজকীয় অট্টালিকা তিনিটা ক্ৰমে ৰংপুৰৰ ৰংঘৰ, কাৰেংঘৰ আৰু গড়গাঁৱৰ তলাতল ঘৰ আৰু ভালেমান মন্দিৰ এতিয়াও বৰ্তি আছে। এই সময়ত নিৰ্মিত প্ৰাচীন মন্দিৰবোৰ হ'ল কামাখ্যা মন্দিৰ, উগ্ৰতাৰা মন্দিৰ, উমানন্দ মন্দিৰ, নৱগ্ৰহ মন্দিৰ, শিৱদ'ল, জয়দ'ল, দেৱীদ'ল, ফাকুৱাদ'ল, নেঘেৰিটিঙৰ শিৱদ'ল, হাজোৰ হয়গ্ৰীৱ মাধৱ মন্দিৰ, শুক্লেশ্বৰ মন্দিৰ দেৱালয়, দেৰগাঁও আৰু বিশ্বনাথৰ শিৱমন্দিৰ আদি। মন্দিৰবোৰ সাধাৰণতে নাগৰ শৈলীৰ অথবা ৰেচৰ শৈলীৰ বৈশিষ্ট্য যুক্ত। মন্দিৰবোৰত সাধাৰণতে দুটা অংশ দেখা যায়— গৰ্ভগৃহ আৰু মণ্ডপ। মন্দিৰৰ শিখৰবোৰ কিছুমান অৰ্ধবৃত্তাকাৰ কিছুমান কৰ্দৈশিৰিয়াকৈ দীঘলীয়া। শিৱসাগৰৰ শিৱদ'ল, বিষ্ণুদ'লত এনে শিখৰ দেখিবলৈ পোৱা যায়। এই সময়ত স্থাপত্যবোৰ ইটাৰে সজা অথবা শিলেৰে নিৰ্মাণ কৰা।

শিৱসাগৰৰ শিৱদ'ল

শিৱসাগৰৰ তলাতল ঘৰ

তলাতল ঘৰটো নিৰ্মাণ আৰম্ভ কৰিছিল স্বৰ্গদেৱ ৰুদ্ৰসিংহই। কেবা মহলীয়া এই প্ৰসাদটোৰ

শিৱসাগৰৰ ৰংঘৰৰ বাকৰিত বিহু

ৰাজেশ্বৰ সিংহ আৰু তেওঁলোকৰ উত্তৰাধিকাৰী সকলে নিৰ্মাণ কাৰ্য সমাপ্ত কৰিছিল। ৰংঘৰটো নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল দুমহলীয়াকৈ- সমুখৰ বাকৰিত বিহু উৎসৱ চাবলৈ। ৰংঘৰটোৰ ছালখন এখন খেলনাৱৰ আহিত নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। আহোম ৰাজত্ব কালত ভালেমান শিলৰ দলং নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। এইবোৰৰ ভিতৰত নামদাঙ, দৰিকা আৰু দিনজয়ৰ শিলৰ সাকোঁ এতিয়াও ব্যৱহৃত হৈ আছে।

ইটা আদি গাঁঠিবলৈ অসমত নিজা পদ্ধতিৰে বৰালি মাছ, কণী, বৰা চাউল আদিৰে 'কৰাল' তৈয়াৰ কৰা হৈছিল। আহোম শাসন ব্যৱস্থাত মঠ-মন্দিৰ, ৰাস্তা-ঘাট, প্ৰাসাদ, ঘৰ-দুৱাৰ আদিৰ নিৰ্মাণ কাৰ্য জোখ-মাখ আদি চোৱা-চিতা কৰিবলৈ চাংৰুং ফুকন নামৰ এগৰাকী বিষয়া আছিল। চাংৰুং ফুকনৰ কাৰ্যাৱলী লিপিবদ্ধ থকা বুৰঞ্জীসমূহক চাংৰুং ফুকনৰ বুৰঞ্জী বুলি কোৱা হয়।

৫.১৫ ঃ লোক-সংস্কৃতি

অসমৰ লোক-সংস্কৃতিৰ ভঁৰালটি মেটমৰা সম্ভাৰেৰে ভৰপূৰ। লোক-সংস্কৃতিৰ উমৈহতীয়া দিশসমূহৰ উপৰিও অসমৰ ভিন্ ভিন্ অঞ্চল, সম্প্ৰদায়, জাতি-জনজাতিৰ মাজত প্ৰচলিত কথিত ভাষা, লোকসাহিত্য, গীত-মাত-নৃত্য-বাদ্য, পোছাক-পৰিচ্ছদ, আ-অলংকাৰ, খোৱা-বোৱা, গৃহ নিৰ্মাণ, কৃষি, পশুপালন, মাছ ধৰা, বিভিন্ন উৎসৱ, বাঁহ-বেত আদিৰ ব্যৱহাৰ, পাৰিবাৰিক, সামাজিক সম্পৰ্ক, ৰীতি-নীতি আদি বিষয়ক অনেক ক্ষেত্ৰত মনকৰিবলগীয়া অনেক দিশ সিঁচৰতি হৈ আছে। এটা জাতি অথবা সমাজ এখনৰ স্বাভাৱিক ৰূপ-ৰং, সুখ-দুখ, শ্ৰম-বিনোদন আদি লোক সংস্কৃতিৰ জৰিয়তে প্ৰতিফলিত হয়। সমাজ এখনৰ সদস্যসকলে সমাজখনৰ লোক সাংস্কৃতিক কথাবোৰ কোনো প্ৰশিক্ষণ নোহোৱাকৈ দেখি শুনি পৰম্পৰাগতভাৱে পুৰুষ অনুক্ৰমে আহৰণ কৰে, কিন্তু সেইবোৰৰ সৈতে অপৰিচিত লোক এজনে লোক-সংস্কৃতি বিষয়ক প্ৰতিটো কথাৰেই সূক্ষ্মাতিসূক্ষ্ম

কাৰ্বি নৃত্য

বড়ো নৃত্য

বড়ো জাতীয় লোক নৃত্য - বাগুৰুম্বা

তিৱা নৃত্য

দিশবোৰ বিশেষ মনোযোগেৰে পৰ্যবেক্ষণ কৰিলেহে বুজি পাব পাৰে। সম্প্ৰতি সমগ্ৰ বিশ্বতে সমাজ বিজ্ঞানীসকলৰ মাজত লোক সংস্কৃতিৰ বিষয়ে বিশেষ আগ্ৰহ দেখা গৈছে। অসমৰ লোক-সংস্কৃতিৰ কেইটামান বিষয় তলত চমুকৈ উল্লেখ কৰা হ'ল।

বিহু ঃ

বিহু অসমৰ এক অতি আদৰৰ উৎসৱ। ব'হাগ মাহ, কাতিমাহ আৰু মাঘমাহত ক্ৰমে ৰঙালী বিহু, কঙালী বিহু আৰু ভোগালী বিহু নামেৰে বছৰৰ তিনিটা সময়ত পৃথক নীতি নিয়মেৰে বিহু উৎসৱ পালন কৰা হয়। ৰঙালী বিহু চ'ত মাহৰ শেষ দিনটোৰ পৰা আৰম্ভ কৰি ব'হাগৰ প্ৰথম ছদিনলৈ পালন কৰা হয়। চ'ত মাহৰ শেষৰ দিনটোক সংক্ৰান্তি বা দোমাহী বুলি কোৱা হয়। সেই দিনটো গৰু বিহু হিচাপে পালন কৰা হয়। কৃষিজীৱী অসমীয়া সমাজত হালবোৱাকে আদি কৰি বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত গৰুৰ ব্যৱহাৰ হয়। হিন্দু ধৰ্মাৱলম্বী সকলৰ বাবে গৰুৰ ধৰ্মীয় মহত্ত্বও আছে। সেই দিশৰ পৰা গৰুৰ নামত এটা দিন উৎসৱ পালন কৰাটো এটা তাৎপৰ্যপূৰ্ণ কথা। বিভিন্ন ৰীতি নীতিৰে সেইদিনাখন ঘৰৰ গৰু-গাইৰ প্ৰতি মৰম, শ্ৰদ্ধা আৰু কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে সেইদিনা ৰাতিপুৱাই খাল-দোং, নদী আদিলৈ গৰু-গাইবোৰ নি তেল-হালধি সানি গা-ধুউৱা হয়; নতুন পঘা দিয়া হয়; গোহালিঘৰ পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্ন কৰি ধূপ-ধূনা, জাগ আদি দিয়া হয়। ব'হাগৰ প্ৰথম দিনটোক মানুহ বিহু বুলি কোৱা হয়; সেইদিনা সকলোৱে নতুন কাপোৰ পৰিধান কৰে। পিতৃ-মাতৃৰ আৰু পৰিয়ালৰ বয়সস্থ লোকসকলৰ চৰণ চুই কনিষ্ঠ সকলে শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰে। ৰাজহুৱা স্থানত খেল-ধেমালি,

গৰু বিহু

বিহুনাচ

গীত-মাতৰ আয়োজন কৰা হয়। এই কেইদিনৰ ভিতৰতে বয়সস্থ লোকৰ হুঁচৰি দল সমূহে মানুহৰ ঘৰে ঘৰে গৈ হুঁচৰি নৃত্য-গীত কৰি গৃহস্থক আশীৰ্বাদ দিয়ে। উজনি অসমৰ মহিলাসকলে নিৰ্জন স্থানত পুৰুষ মানুহে নেদেখাকৈ জেং বিহু পাতে। পথাৰৰ মাজৰ গছৰ তলত ডেকা-গাভৰুৱে প্ৰেম আৰু যৌৱনৰ অনুভূতি প্ৰকাশক গীত আৰু নৃত্যৰে মুকলি বিহুত ভাগ লয়। অসমৰ বিভিন্ন জনজাতিৰ লোকসকলে নিজা ৰীতি-নীতি, গীত-মাত, বেশ-ভূষাৰে ভিন ভিন নামেৰে বিহু উৎসৱৰ আয়োজন কৰে। বড়ো, ৰাভা, কাৰ্বি, মিচিং, দেউৰী, তিৱা আদি লোকসকলে নিজা গীত-মাত, সাজ-পোছাক আৰু পৰম্পৰাৰে বিহু উৎসৱ পালন কৰে। এই সকলো বাৰেৰহণীয়া কৃষ্টিৰে বিশাল অসমীয়া সংস্কৃতি গঢ় লৈছে।

DAILY ASSAM

আজিকালি চহা-গ্ৰাম্য জীৱনৰ আনন্দ উল্লাসৰ স্বতঃস্ফূৰ্ত প্ৰকাশ থকা পুৰণি দিনৰ বিহুৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ ক্ৰমে লোপ পাই আহিছে। আজিকালি বিপুল জনসমাগমৰ আগত প্ৰদৰ্শনীমূলক ভাৱে অথবা প্ৰতিযোগিতাৰ আয়োজন কৰি বিহুনাম, নৃত্য আদি গাঁও, নগৰ-চহৰ সকলোতে আয়োজন কৰিবলৈ লোৱা হৈছে। সম্ভৱতঃ স্বৰ্গদেৱ ৰুদ্ৰসিংহদেৱে ৰংঘৰৰ বাকৰিত বিহুনৃত্য তথা খেল-ধেমালি আদি প্ৰদৰ্শনীমূলক ভাৱে আৰম্ভ কৰিছিল। ব্ৰিটিছ শাসন কালছোৱাত এচাম সম্ভ্ৰান্ত ৰক্ষণশীল অসমীয়া লোকে মুকলি প্ৰেম-যৌৱনৰ গীত নৃত্যবোৰৰ প্ৰতি বিৰূপ মন্তব্য কৰিছিল, একে সময়তে কিছুসংখ্যক প্ৰগতিশীল লোকে মুকলি মঞ্চত বিহু নৃত্যগীতৰ আয়োজন কৰি বিহুক পৰিৱৰ্তিত পৰিস্থিতিত খাপ খুৱাই গতিশীলতা প্ৰদান কৰিব বিচাৰিছিল।

বিহু নৃত্য গীতৰ সময়ত ঢোল, তাল, বাঁহী, বাঁহৰ টকা, ম'হৰ শিঙৰ পেঁপা, গগণা আৰু সুতুলী আদি বাদ্য বজোৱা হয়। ৰঙালি বিহুৰ সাতদিনক ক্ৰমে গৰু বিহু, মানুহ বিহু, গোসাই বিহু , কুটুম বিহু, চেনেহী বিহু, মেলা বিহু আৰু চেৰা বিহু বুলি কোৱা হয়। ঠাই ভেদে এই নামবোৰৰ তাৰতম্য হোৱা দেখা যায়। ব'হাগ বিহুৰ সমধৰ্মী হিচাপে উদযাপন কৰা দৰং জিলাৰ দেউল, পুৰণি কামৰূপৰ ভঠেলি, স'ৰি বা সুৱেঁৰি, দহৰ ফুৰোৱা, বাৰ গোপাল উলিওৱা আৰু পুৰণি গোৱালপাৰা জিলাৰ বাঁসপূজা আদি উল্লেখনীয়। আহিন মাহৰ শেষৰ দিনটোত কাতি বিহু পালন কৰা হয়। এই বিহু আধ্যাত্মিক পবিত্ৰতাৰে বিভিন্ন ৰীতি নীতিৰে পালন কৰা হয়। দিনটো ব্ৰত উপবাস আদিৰে পাৰ কৰি সন্ধিয়া

তুলসী তলত আৰু পথাৰত চাকি বন্তি জ্বলোৱা হয়। বড়োসকলে পৱিত্ৰ ভাবেৰে সিজু গছৰ তলত চাকি জ্বলায়। কোনো কোনোৱে মাহ জুৰি আকাশ বন্তি জ্বলায়। এই ৰীতি নীতিবোৰৰ সৈতে কিছুমান ধৰ্মীয় বিশ্বাস জড়িত হৈ আছে।

মাঘ বিহুৰ মেজি

মাঘবিহু বা ভোগালী বিহু পুহ মাহৰ শেষদিনা উদ্‌যাপন কৰা হয়। তাৰ আগৰ দিনটোক উৰুকা বুলি কোৱা হয়। গ্ৰামাঞ্চলৰ ডেকাল'ৰাহঁতে অথবা ৰাইজে দল বান্ধি পথাৰত খেৰ, নৰা আদিৰে ইতিমধ্যে ভেলাঘৰ সাজে আৰু ভেলাঘৰৰ কাষতে ওখকৈ কেঁচাবাঁহ, খৰি, নৰা, খেৰ আদিৰে 'মেজি' সাজে। ৰাজহুৱা ভোজত অংশগ্ৰহণ নকৰা সকলে ঘৰুৱাকৈ ভোজৰ আয়োজন কৰে। সেই দিনাখন ৰাতি চুঙাপিঠা, তিলপিঠা, লাৰু আদি কৰা হয়। বিহুৰ দিনা ৰাতি পুৱাই গা ধুই ৰাইজে মেজিত জুই দিয়ে আৰু জুইৰ তাপ গাত লয়। মেজিৰ জুইত পিঠা লাৰু আদি দি অগ্নি দেৱতাক শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰা হয়। তাৰ পিছত আলহী অভ্যাগতসকলক দৈ, সান্দহ, চিৰা, পিঠা, জলপান আদিৰে আপ্যায়িত কৰা হয়। এই সময়ছোৱাত খাদ্য সামগ্ৰী উভৈনদী হয় আৰু খোৱা-বোৱাৰ প্ৰাধান্য থকা বাবে মাঘ বিহুক ভোগালী বিহু বুলি কোৱা হয়। ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত অসমৰ ব'হাগ বিহু, কাতি বিহু আৰু মাঘ বিহুৰ লেখীয়াকৈ ভিন ভিন নামেৰে ভিন ভিন ৰীতি নীতিৰে উৎসৱ পালন কৰা দেখা যায়। অসমৰ বিহু উৎসৱৰ ৰীতি নীতি সমূহৰ মাজত অসমৰ আৰ্য, অনাৰ্য বিভিন্ন জাতি-উপজাতি লোক-সাংস্কৃতিক উপাদানৰ সংমিশ্ৰণ দেখা যায়।

লোক সংগীত ঃ

অসমত ভিন ভিন পৰিৱেশ তথা ভিন ভিন প্ৰয়োজনত গোৱা বিভিন্ন ধৰণৰ লোক সংগীতৰ প্ৰচলন আছে। কিছুমান লোক সংগীত প্ৰায় বিলুপ্তিৰ দিশে আগবাঢ়িছে, আন কিছুমান এতিয়াও প্ৰবলভাৱে প্ৰচলিত হৈ আছে। কেঁচুৱা টোপনি নিওঁৱা নিচুকণি গীত, বিয়ানাম, আইনাম, ধাইনাম, কামৰূপী লোকগীত, গোৱালপৰীয়া লোকগীত, টোকাৰি গীত, দৰঙৰ চিয়াগীত, নাঙেলী নামৰ গৰখীয়া গীত আৰু চেৰা ঢেক আদি অসমত প্ৰচলিত কিছুমান লোকগীতৰ উদাহৰণ। এইবোৰৰ ভিতৰত বিয়া-নাম, কামৰূপী লোকগীত আৰু গোৱালপৰীয়া লোকগীতৰ বিশেষ জনপ্ৰিয়তা আছে। বিয়ানামবোৰ দৰা-কইনা নোৱাবৰ বাবে, দৰা আদৰাৰ বাবে, দৰাঘৰীয়া আৰু কইনাঘৰীয়াই পৰস্পৰে জোকাবলৈ আৰু কইনা বিদায়ৰ সময়ত বেলেগ বেলেগ ধৰণৰ গীতৰ কথা আৰু পৃথক সুৰেৰে গোৱা হয়। কামৰূপী লোকগীত, গোৱালপৰীয়া লোকগীত আৰু টোকাৰি গীতসমূহ ঘাইকৈ জীৱনৰ সুখ-দুখ, দেহৰ ক্ষণভংগুৰতা, জীৱনত ঈশ্বৰ চিন্তাৰ গুৰুত্ব, দেৱ-দেৱীৰ প্ৰশস্তি আদি প্ৰকাশমূলক গীত। এইবোৰৰ উপৰি গোৱালপৰীয়া লোকগীত স্থানীয় কিম্বদন্তি তথা

হাতীধৰা আৰু পোহ মনোৰা বিষয়ক লৈয়ো ৰচিত হয়। লোকগীতৰ বিভিন্ন শাখাত আগবঢ়োৱা বিশেষ অৱদানৰ বাবে সংগীত নাটক অকাদেমিৰ দ্বাৰা বঁটা প্ৰদানেৰে সন্মানিত হোৱা কেইগৰাকীমান বিশেষ খ্যাতিমান শিল্পী হৈছে— প্ৰয়াত খগেন মহন্ত, ৰামেশ্বৰ পাঠক আৰু প্ৰতিমাপাণ্ডে বৰুৱা। এওঁলোকৰ ভিতৰত প্ৰতিমা পাণ্ডে বৰুৱা পদ্মশ্ৰী উপাধিৰে সন্মানিত হৈছিল।

লোকগীতৰ দৰে অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত বিভিন্ন ধৰণৰ লোক নৃত্যও প্ৰচলিত আছে। এইবোৰৰ ভিতৰত দৃশ্য-শ্ৰব্য অনুষ্ঠান ওজাপালিৰ বিশেষ জনপ্ৰিয়তা আছে। ওজাপালি, ব্যাসৰ ওজা আৰু সুকনান্নী ওজা নামেৰে দুটা ভাগত বিভক্ত। ব্যাসৰ ওজাত মূলতঃ ৰামায়ণ, মহাভাৰতৰ কাহিনীক লৈ বৈষ্ণৱী গীত গোৱা হয় আৰু মনসা দেৱীৰ তুষ্টিৰ বাবে গোৱা গীতেৰে সুকনান্নী ওজাপালি গোৱা হয়। ওজাপালি কামৰূপ, নলবাৰী, বৰপেটা, দৰং আদি জিলাত বিশেষভাৱে জনপ্ৰিয়। ওজাপালিত বিশেষ খ্যাতি অৰ্জন কৰা দৰঙৰ ললিত চন্দ্ৰ নাথ আৰু কিনাৰাম নাথ সংগীত নাটক অকাদেমীৰ বঁটাৰে সন্মানিত হৈছিল। দৰঙ জিলাত প্ৰচলিত থকা আন কেইবিধমান লোকনৃত্য হ'ল— ঢেপাঢুলীয়া, বৰঢুলীয়া আৰু দেওধনী নৃত্য। নামনি অসমৰ ভোৰতাল নৃত্য, থিয়নাম আৰু উজনি অসমৰ ঢুলীয়া ওজাপালি অতি জনপ্ৰিয় আৰু আপুৰুগীয়া।

ভোৰতাল নৃত্য

লোক-সংস্কৃতি অধ্যয়নৰ বাবে দৰাচলতে সমগ্ৰ সমাজখনেই এখন কিতাপৰ দৰে। দৈনন্দিন জীৱনত সৰ্বসাধাৰণ লোকে প্ৰতিটো মুহূৰ্ততে কৰি থকা কাম আৰু আচৰণবোৰ মনোযোগেৰে পৰ্যবেক্ষণ কৰিলেই সমাজখনৰ লোক-সংস্কৃতিৰ বিষয়ে বহু মূল্যৱান কথা জানিব পৰা যায়।

মূলকথা

- ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ ঐতিহ্য আৰু হিন্দু ধৰ্মৰ উৎস হিচাপে সিন্ধু সভ্যতাৰ বৰঙণি উল্লেখযোগ্য। ইয়াৰ পিছত বৈদিক, আৰ্যসংস্কৃতি, বৌদ্ধধৰ্ম, জৈন ধৰ্ম, খ্ৰীষ্টিয়ান, ইছলাম আদি ধৰ্মৰ সামন্বয়িক সংস্কৃতি ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ বৈশিষ্ট্য।
- ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ দুটা বিশেষ বৈশিষ্ট্য হ'ল— 'সাংস্কৃতিক বহত্ববাদ' আৰু 'বৈচিত্ৰ্যৰ মাজত একতা'।
- বৈদিক যুগৰ চাৰি বেদ— ঋগ্, যজুঃ, সাম আৰু অথৰ্ব। পৰৱৰ্তী বৈদিক যুগৰ ৰামায়ণ, মহাভাৰত ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ মহৎ উপাদান।
- অসমৰ স্থাপত্য শিল্প-কলাৰ ঐতিহ্যত আহোম যুগৰ শিল্পকলাই বিশেষ স্থান অধিকাৰ কৰে।
- অসমৰ লোক-সংস্কৃতি বুলিলে অসমৰ বাৰেৰহণীয়া জাতি-জনগোষ্ঠীৰ কৃষ্টিসমূহক বুজায়।

অনুশীলনী

অতি চমু উত্তৰৰ প্ৰশ্ন ঃ

১। সিন্ধু সভ্যতাৰ পূব সীমা গাংগেয় উপত্যকাৰ কোন ঠাইলৈ বিস্তৃত আছিল?

২। সিন্ধু সভ্যতাত নাগৰিক সংস্কৃতিৰ বিকাশ কেতিয়া হৈছিল?

৩। ঋকবেদৰ আনুমানিক ৰচনা কাল কি?

৪। ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰতীকত থকা 'সত্যমেৱ জয়তে' এই বাক্যশাৰী মূলতঃ কোনখন গ্ৰন্থৰ পৰা লোৱা হৈছে?

৫। প্ৰাচীন ভাৰতত ৰচিত ৰাজনীতি বিজ্ঞান বিষয়ক বিখ্যাত গ্ৰন্থখনৰ নাম কি?

৬। 'বিবিধতাৰ মাজত একতা' (Unity in Diversity) এই বাক্যাংশ কোনখন গ্ৰন্থৰ জৰিয়তে স্থায়িত্ব লাভ কৰিলে?

৭। ভাৰতৰ ভাস্কৰ্য শিল্পকলাৰ কোনটো শৈলীত গ্ৰীক-ৰোমান কলা-কৌশলৰ প্ৰয়োগ হৈছিল?

৮। ভৰত মুনিৰ নাট্যশাস্ত্ৰ কেতিয়া ৰচিত হৈছিল?

৯। ভৰতৰ নাট্যশাস্ত্ৰত কিমানটা শ্লোক আছে?

১০। হেৰাকা আন্দোলন কি?

১১। নগালেণ্ডৰ 'হৰ্ণবিল' উৎসৱ কি জীৱৰ নামত উৎসৰ্গিত?

১২। 'চপছৰ কূট' কোন ৰাজ্যৰ পৰম্পৰাগত উৎসৱ?

১৩। মিজো শব্দৰ অৰ্থ কি?

১৪। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কোন ৰাজ্যত মাতৃতান্ত্ৰিক সমাজ ব্যৱস্থা প্ৰচলিত?

১৫। মণিপুৰী নৃত্য কি মূল বিষয়-বস্তুক আলম কৰি গঢ়ি উঠিছে?

১৬। অসমৰ প্ৰাচীন নাম কি আছিল?

১৭। কি বড়োমূলীয় শব্দৰপৰা অসম নামটোৰ উৎপত্তি হোৱা বুলি অনুমান কৰা হয়?

১৮। চৰ্যাপদ মানে কি?

১৯। চৰ্যাপদ কেতিয়া ৰচিত হৈছিল?

২০। মাধৱ কন্দলিয়ে কাৰ পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰি সপ্তকাণ্ড ৰামায়ণ অনুবাদ কৰিছিল?

২১। অসমৰ গদ্য সাহিত্যৰ সূচনা কোনে কৰিছিল?

২২। জিকিৰ আৰু জাৰি কোনে ৰচনা কৰিছিল?

২৩। আজানপীৰ কোন?

২৪। আজানপীৰ কেতিয়া অসমলৈ আহিছিল?

২৫। দ-পৰ্বতীয়াৰ শিলৰ তোৰণখন কেতিয়া নিৰ্মিত হৈছিল?

২৬। চাংৰুং ফুকন কি দায়িত্বত ন্যস্ত আছিল?

২৭। লোক সংগীতত আগবঢ়োৱা অৱদানৰ বাবে অসমৰ কোন শিল্পীক পদ্মশ্ৰী সন্মান প্ৰদান কৰা হৈছিল?

২৮। অসমৰ প্ৰথম বাৰ্তালোচনীখনৰ নাম কি?

২৯। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অষ্ট্ৰিক নৃ-গোষ্ঠীৰ অন্তৰ্ভূক্ত জনজাতিটো কি?

৩০। ৰচয়িতাসকলৰ নাম লিখা ঃ

(ক) অৰ্থশাস্ত্ৰ।
(খ) হস্তিবিদ্যাৰ্ণৱ।
(গ) কীৰ্ত্তন।
(ঘ) নামঘোষা।
(ঙ) চোৰধৰা পিম্পৰা গুচোৱা।
(চ) কালিয় দমন।
(ছ) ৰামবিজয়।
(জ) কথাগীতা।
(ঝ) ৰাজতৰঙ্গিনী।
(ঞ) ভাৰত সন্তেদ।

চমু উত্তৰৰ প্ৰশ্ন ঃ

১। খ্ৰীষ্টিয় ষষ্ঠ শতিকাৰ পিছত ভাৰতলৈ অহা দুটা বিদেশী জাতিৰ নাম লিখা?

২। সিন্ধু উপত্যকাত আবিষ্কৃত হোৱা ধৰ্মীয় উদ্দেশ্যত ব্যৱহৃত হোৱা দুটা মূৰ্ত্তিৰ নাম লিখা?

৩। অষ্ট্ৰিকসকলে ভাৰতীয় সংস্কৃতিলৈ আগবঢ়োৱা দুটা অৱদান উল্লেখ কৰা।

৪। ভাৰতীয় সংস্কৃতিত বৰ্ণাঢ্যতা সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত ভৌগোলিক পৰিস্থিতিয়ে কি দৰে ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে?

৫। বেদৰ চাৰিখন সংহিতাৰ নাম লিখা।

৬। অশোকৰ দ্বাদশ মুখ্য শিলা-লিপিত ধৰ্মীয় উদাৰতাৰ বিষয়ে কি কথা লিখা আছে?

৭। সাংস্কৃতিক বহুত্ববাদ মানে কি?

৮। ভাৰতৰ প্ৰাচীন যুগৰ দুগৰাকী বিজ্ঞানীৰ নাম লিখা।

৯। প্ৰাচীন ভাৰতৰ দুখন চিকিৎসা-শাস্ত্ৰৰ নাম লিখা।

১০। ভাৰতীয় চিত্ৰকলাক কি কি ভাগত ভগাব পাৰি?

১১। চিত্ৰকলাৰ প্ৰতি পৃষ্ঠপোষকতা আগবঢ়োৱা দুগৰাকী মোগল বাদছাহৰ নাম লিখা।

১২। ক্ষুদ্ৰাকাৰ চিত্ৰযুক্ত অসমৰ দুখন সাঁচিপতীয়া পুথিৰ নাম লিখা।

১৩। হস্তিবিদ্যাৰ্ণৱ গ্ৰন্থখনৰ চিত্ৰকৰ দুগৰাকীৰ নাম লিখা।

১৪। ঝুম খেতি মানে কি বুজা?

১৫। জেং বিহু মানে কি?

১৬। ওজাপালিৰ দুটা ভাগৰ নাম লিখা।

১৭। প্ৰাচীন ভাৰতবৰ্ষৰ দুগৰাকী দাৰ্শনিকৰ নাম লিখা।

১৮। আহোম ৰাজত্ব কালত ৰচিত দুখন বুৰঞ্জীৰ নাম লিখা।

১৯। বিহুৰ সমধৰ্মী হিচাপে নামনি অসমত উদ্‌যাপিত হোৱা দুটা স্থানীয় উৎসৱ উল্লেখ কৰা।

২০। দৰঙৰ দুবিধ লোক নৃত্যৰ নাম উল্লেখ কৰা।

২১। ভাৰতত থকা মূল নৃ-গোষ্ঠী কেইটা কি কি?

২২। ভাৰতীয় সংস্কৃতিত অনৈক্যৰ মাজত একতা সৃষ্টিকাৰী তিনিটা কাৰক উল্লেখ কৰা।

২৩। প্ৰাচীন ভাৰতৰ স্থাপত্য নিদৰ্শন সমূহক ঘাইকৈ কি কি ভাগত ভগোৱা হৈছে।

২৪। UNESCO ৰ দ্বাৰা বিশ্ব ঐতিহ্য ক্ষেত্ৰ হিচাপে তালিকাভুক্ত হোৱা ভাৰতৰ তিনিটা স্থাপত্য উল্লেখ কৰা।

২৫। ভাৰতৰ ভাস্কৰ্য শিল্পৰ ক্ষেত্ৰত কি কি মূৰ্তি নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল?

২৬। ভাৰতৰ ভাস্কৰ্য শিল্প-কলাৰ তিনিটা প্ৰধান শৈলী কি কি?

২৭। দেৱাল চিত্ৰৰ নিদৰ্শন থকা ভাৰতৰ তিনিখন ঠাইৰ নাম উল্লেখ কৰা।

২৮। মোগল যুগৰ ক্ষুদ্ৰাকাৰ চিত্ৰ সম্বলিত তিনিখন গ্ৰন্থৰ নাম লিখা।

২৯। চিত্ৰকলাৰ ষড়াংগ মানে কি বুজা?

৩০। ভাৰতৰ যোগবিদ্যাৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখা।

৩১। ভাৰতৰ স্থাপত্য কলাৰ তিনিটা বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰা।

৩২। ৰঙালি বিহুৰ সাতদিনক কি কি নামেৰে জনা যায়?

৩৩। কামৰূপী লোকগীত আৰু গোৱালপৰীয়া লোকগীতৰ মূল বিষয়বস্তু কি?

৩৪। অসমৰ প্ৰাচীন নাম কামৰূপ আৰু প্ৰাগজ্যোতিষৰ উল্লেখ থকা তিনিখন গ্ৰন্থৰ নাম লিখা।

দীঘল উত্তৰৰ প্ৰশ্ন ঃ

১। ভাৰতৰ সাংস্কৃতিক বহুত্ববাদৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখা।

২। 'ভাৰতৰ প্ৰাচীন যুগত ৰচিত সংস্কৃত সাহিত্যৰাজিত ভাৰতীয় সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ আত্মা নিহিত হৈ আছে বুলি ক'লে সম্ভৱতঃ অতিৰঞ্জিত কৰা নহ'ব'— বাক্যাশাৰীৰ ভাবাৰ্থ আলোচনা কৰা।

৩। ভাৰতৰ ধৰ্মীয় ঐতিহ্যৰ বিষয়ে লিখা।

৪। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ এক উমৈহতীয়া সুকীয়া পৰিচয় কেনেকৈ সৃষ্টি হৈছে?

৫। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ ধৰ্মীয় বাতাবৰণৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখা।

৬। 'অসমত আৰ্য-অনাৰ্য সকলোৰে সমন্বিত অবদানেৰে এক সংমিশ্ৰিত সংস্কৃতিৰ উৎপত্তি হৈছে'—এই প্ৰসংগটো চমুকৈ আলোচনা কৰা।

৭। অসমৰ চিত্ৰ কলাৰ ঐতিহ্যৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখা।

৮। অসমৰ ধৰ্মীয় বিবিধতা আৰু সংহতিৰ বিষয়ে লিখা।

৯। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অন্য ৰাজ্যকেইখনৰ তুলনাত অসমত সাংস্কৃতিক বিবিধতা, সংমিশ্ৰণ আৰু বিৱৰ্তন কিয় অধিকতৰ হৈছে?

১০। 'লোক সংস্কৃতি অধ্যয়নৰ বাবে দৰাচলতে সমগ্ৰ সমাজখনেই এখন কিতাপৰ দৰে'— এই প্ৰসংগত তোমাৰ মন্তব্য আগবঢ়োৱা।

চমুটোকা লিখা ঃ

১। প্ৰাচীন ভাৰতৰ ভাস্কৰ্য শিল্প।

২। ভাৰতীয় চিত্ৰকলা।

৩। ভাৰতৰ সংগীত আৰু নৃত্যকলাৰ ঐতিহ্য।

৪। অসমৰ ভাস্কৰ্য শিল্প।

৫। অসমৰ স্থাপত্য শিল্প।

৬। অসমৰ বৈষ্ণৱী সাহিত্য।

৭। অসমৰ লোক সংগীত।

৮। অসমৰ ধৰ্মীয় সংহতি।

৯। অসমৰ বুৰঞ্জী সাহিত্য।

১০। বিহু উৎসৱ।